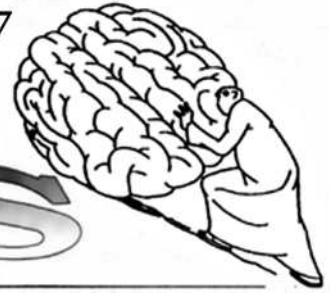

SISYFOS

Cílem Českého klubu skeptiků SISYFOS je šíření vědeckých poznatků a nezkreslených informací. Zkoumáme sporné jevy a vystupujeme proti pseudovědeckým názorům. Pomáháme chránit spotřebitele před nabídkou podvodných služeb, pomůcek a přístrojů. Podporujeme kritické myšlení a zdravou pochybovačnost. Naším členem se může stát každý, kdo dává přednost rozumu před vírou v zázraky.

CSICOP SE MĚNÍ NA CSI

Jiří Heřt

ZMĚNY V PROGRAMU SVĚTOVÉ SKEPTICKÉ ORGANIZACE

V lednu letošního roku se skeptická světová organizace CSICOP (The Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal – Výbor pro vědecké zkoumání paranormálních názorů a jevů) přejmenovala na CSI (Committee for Skeptical Inquiry) a modifikovala svůj program. Je to změna zásadní. Prof. Kurtz, zakladatel a předseda této organizace, ji považuje za historický přelom ve skeptickém hnutí. Tyto změny se samozřejmě dotýkají i našeho klubu, protože Český klub skeptiků SISYFOS je kolektivním členem Evropské skeptické organizace (ECSO) a jejím prostřednictvím i součástí CSICOP - CSI. Zajímají nás nejen důvody, které vedly ke změně názvu, ale zejména změny v orientaci skeptického hnutí.

O těchto změnách rozhodl výkonný výboru CSICOPu v září minulého roku, po 30 letech činnosti organizace. Zabýval se programem i názvem organizace. Výbor konstatoval, že na počátku skeptického hnutí bylo správné dát studiu paranormálních jevů prioritu. Jednak proto, že to bylo téma mimořádně zajímavé pro veřejnost i média a že právě tato oblast byla nejvíce prostoupena iracionalitou, nedostatkem informací nebo záměrnými dezinformacemi, jednak to bylo téma vědeckou komunitou zcela zanedbávané. Vědci i jejich organizace je ignorovaly a ponechávaly šarlatánům volné pole. CSICOP se ovšem nemezoval jen na paranormální jevy. Zabýval se i jinými názory, které

Jiří Heřt

Z OBSAHU

Sisyfovské petice, výzvy, žádosti... (Č. Zlatník)	...2
Experimenty francouzských skeptiků (J. Heřt)	...4
Jasnovidci ve službách policie? (R. Polach)	...5
Jasnovidci ve službách české policie (L. Kyša)	...6
Soudní spory se šarlatány (J. Heřt)	...8
Homocystein - klíč ke zdraví (J. Heřt)	...9
Skeptikon 2007 (M. Bloch)	...11
Flegr versus Darwin (J. Heřt)	...13
Budou učitelé učit děti podle znamení? (L. Kyša)	...17
Černých koček se nejvíce bojí Češi	...19

byly veřejností akceptovány bez dostatečného kritického prověření. Velká pozornost se v USA věnovala např. kreacionismu a alternativní medicíně, ale i obecnějším tématům, např. jaké jsou příčiny přetrvávání a šíření iracionality v moderní společnosti, proč lidé takovým tvrzením věří, jak pracuje naše mysl a jak nás klamou smysly, nebo jak zlepšit schopnost našeho kritického myšlení. Vždy bylo v popředí zájmu podporovat kritické bádání a vědecké myšlení. Zkrátka hájit a propagovat vědu a rozum.

Název organizace tedy mylně naznačoval, že se CSICOP věnuje jen studiu paranormálních jevů. Kromě toho vyvolával i jiné problémy. Už sama jeho délka téměř znemožňovala jeho zapamatování. I média a veřejnost v dnešní zrychlené době preferují kratší a výstižný termín. Ale daleko větší problém způsobovalo, že termín „paranormal“ nebyl pro každého zcela srozumitelný, ne každý jej chápal ve správném smyslu. Američtí skeptici proto museli často vysvětlovat, co se pod tímto pojmem rozumí, a někdy i to, že nejsou propagátory paranormálních názorů, ale že se zabývají jejich výzkumem a kritikou. Termín „paranormální“ v USA vadil i některým vědeckým pracovníkům, kteří nechtěli být spojováni s ničím, co má v názvu slovo paranormální. Z uvedených důvodů používali skeptici pro tuto oblast i jiné, analogické termíny, jako je „pseudovědecký“, „paravědecký“ nebo „paranaturální“. Všechny tyto termíny (právě tak jako český termín „sporné jevy“) mají jedno společné: jsou příliš limitující a nepostihují celou oblast zájmu skeptického hnutí.

Důležitější je propagace vědy

V současné situaci, kdy byla většina „paranormálních jevů“ podrobně zanalyzována a objasněna, je podle výboru nutné soustředit se na propagaci vědy a na kritické sledování celé oblasti iracionality. To je nutno vyjádřit i názvem hnutí. Proto už v r. 1996 začal výkonný výbor uvažovat o změně názvu, ale teprve v r. 2006 se dospělo ke shodě. Z mnoha návrhů byl vybrán název Committee for Skeptical Inquiry – Výbor pro skeptické zkoumání –, protože je stručný, výstižný a také se kryje s názvem časopisu Skeptical Inquirer, který je vlajkovou lodí skeptiků.

Výbor se zabýval i programem skeptického hnutí, které by se v budoucnosti mělo věnovat všem sporným, problematickým a neracionálním názorům ve všech sférách společnosti. Mezi konkrétními tématy, na která se chce nyní CSI soustředit, figuruje např. kreacionismus, genetické inženýrství, nebo výzkum kmenových buněk a s ním spojené etické problémy. Právě v těchto oblastech vystoupily dnes podle Kurtze v USA „mohutné morální, teologické a politické síly“, které chtějí zastavit výzkum, který může lidstvu v budoucnosti přinést obrovský prospěch. CSI se nevyhýbá ani náboženské problematice a dál bude studovat psychologické příčiny šíření iracionality. Z těchto důvodů bylo také změněno základní motto – prohlášení cílů organizace –, které dnes zní: „CSI propaguje vědu a vědecký výzkum, kritické myšlení, vědeckou výchovu a používání rozumu při zkoumání důležitých věcí. Podporuje kritický výzkum kontroverzních a mimořádných názorů z odpovědného, vědeckého hlediska a šíří věcné informace o výsledcích takových zkoumání pro vědeckou komunitu, média i veřejnost. Zabývá se preferenčně, i když ne výhradně, empirickými, testovatelnými názory, nikoli těmi, které jsou založeny na dojmech nebo na ideologii.“

Čeští skeptikové

Jak si z tohoto hlediska stojí český skepticismus? Domnívám se, že velice obstojně a že se i náš zájem postupně orientuje na témata obecnější a společensky závažnější. Nepřestáváme samozřejmě kritizovat a odhalovat různé šarlatány a neváháme jim dávat Bludné balvany, ale ze stránek našeho Zpravodaje, sborníků Věda kontra iracionalita a zejména z programu přednášek v budově Akademie věd ČR je dobře patrné, jak se v posledních letech rozšířila oblast našich zájmů.

I my totiž cítíme, že se společenská situace v současné

době rychle vyvíjí a mění, a že je třeba na tyto změny adekvátně reagovat. Témata, která byla v centru naší pozornosti před deseti léty, jako byla astrologie, proutkaření nebo filipínští léčitelé, postupně ustupují do pozadí, protože iracionalita dobývá další, nová území. Zasahuje do oblastí, které mají vitální důležitost pro existenci společnosti, ať už jde o energetiku, genetické inženýrství, biopotraviny, klimatologii, ekologismus, evoluční biologii, vliv elektromagnetismu na člověka, problémy kosmického výzkumu. Stoupá zájem o sekty a nová náboženství, v medicíně se objevují nové pseudovědecké metody, prosazované nově vznikajícími komerčními lékařskými společnostmi. O všechny tyto problematické a veřejností často špatně chápané oblasti se nyní zajímáme a analyzujeme je.

Jdeme tedy stejným směrem jako skeptici američtí i západoevropští. Určitá specifika ovšem v našem klubu jsou. Zatím se stále vyhýbáme náboženské problematice – protože u nás to zatím není téma aktuální a protože ani uvnitř našeho klubu není shoda v názoru na náboženskou víru. Ani kreacionismus k nám nepronikl do té míry, aby to bylo pro náš klub prioritní téma, jak je tomu v USA. Rovněž nám chybí, a to citelně, vlastní psychologický pohled na příčiny iracionality a na českou paranormální sféru. Nemáme v našich řadách aktivního psychologa.

Zajímavé je, že západní skeptici nemají žádné problémy s termínem skepticismus. Zatímco termín „paranormální“, který tak silně vadil v USA, je u nás chápán spíše indiferentně, právě tak jako jeho synonymum „sporné jevy“, termín skepticismus je v Česku chápán v jeho negativním, lidovém smyslu. Skeptik je v tomto smyslu člověk negativistický, ničemu nevěří, vše jen zpochybňuje, vše je podle něj zbytečné, marné atd. Málokdo chápe moderní skepticismus jako synonymum kritického racionalismu. Vedle častého nepochopení slyšíme někdy i úsměšky. Bohužel i vtipný název našeho klubu SISYFOS umožnil našim odpůrcům, aby ho využili k našemu zesměšňování. Možná bylo chybou mít termín „skeptik“ v názvu našeho klubu, mohli jsme se mu vyhnout podobně jako Slováci, kteří nazvali svůj klub „Spoločnosť kritického myslenia“. Vzhledem k tomu, že jsme se už stali uznávanou složkou našeho kulturního života, název ovšem měnit nebudeme, ale musíme se snažit, abychom veřejnost přesvědčili o skutečném programu a cílech našeho klubu.

SISYFOVSKÉ PETICE, VÝZVY, STÍŽNOSTI,...

Čeněk Zlatník

Cílem našeho klubu je obrana vědy a kritického myšlení. Hlavní naší „zbraní“ je odbornost, převažující „strategií“ je osvěta. Vstupujeme rovněž do přímých střetů, když si pomocí dopisů různým institucím stěžujeme, žádáme o vysvětlení nebo zaujetí stanoviska. Jak často to činíme a jak jsme při tom úspěšní? Uveďme příklady z poslední doby.

Petice proti alternativní medicíně

V prosinci 2006 jsme ve výboru klubu projednali a následně rozeslali „Petici požadující omezení propagace i praktikování nebezpečných metod alternativní medicíny“ (spolu s dokumentačními přílohami). Podnětem petice byly stížnosti našich členů na probíhající rozhlasový cyklus „Paprsky naděje“,

kde MUDr. Miroslav Pekárek propagoval na ČRo2 „alternativní“ (okultní) léčbu onkologicky nemocných v jím založeném lékařském zařízení „Naturcentrum Salvea“. Text petice byl zároveň zveřejněn na našem webu (www.sisyfos.cz) a ve Zpravodaji č. 1/2007. Petici jsme adresovali České lékařské komoře, České onkologické společnosti ČLS JEP, Ministerstvu zdravotnictví, Radě Českého rozhlasu a Radě České televize.

Z těchto pěti institucí nám odpověděly tři, odpovědi byly vesměs vstřícné i když je místy patrný jistý nesoulad s našimi názory. Rada ČT a ČLK nám neodpověděly. (ČLK počátkem června zorganizovala tiskovou konferenci proti alternativní medicíně. Mohlo se tak stát i pod vlivem naší petice, nevíme. Nebyli jsme na tiskovku pozváni, ohlas na ni byl ve sdělovacích prostředcích minimální.)

Ministerstvo zdravotnictví nám v odpovědi napsalo, že léčitelé nemají v zákonech ČR žádnou oporu, že živnostenského zákona byli vypuštěni, v právních předpisech nejsou definováni a žádná oprávnění k jejich činnosti neexistují. Podle MZ stát takto deklaruje, že činnost léčitelů je nežádoucí a nezákonná. (Poznamenejme, že léčitelství je na tom zřejmě jako prostitute: zákon se k „živnosti“ nezná, stát deklaruje, že je nežádoucí, ona přesto bezproblémově prosperuje.) Dále: MZ neshledává homeopatii za škodlivou, pokud je poskytována zkušenými lékaři, ale nedeklaruje její podporu. (Stanovisko MZ k homeopatii jsme si vyžádali již dříve, viz Zpravodaj č.1/2006, s. 4.) Akupunkturu provozují lékaři vyškolení v souladu s požadavky odborné akupunkturistické společnosti, kupř. v onkologii k útlumu bolesti, nikoli k léčbě.

Česká onkologická společnost píše, že u onkologicky nemocných občanů jednoznačně odsuzuje a odmítá všechny diagnostické i léčebné postupy, které odporují zásadám medicíny založené na důkazech. Vyslovuje podporu aktivitám klubu SISYFOS, naši petici považuje za oprávněnou.

Rada rozhlasu sdělila, že se peticí odpovědně zabývala v souvislosti s pořadem „Paprsky naděje“, kde si vyžádala odborná stanoviska. Dle názoru Rady se nemůže ČRo uzavírat diskusím na citlivá témata, ale musí jasně specifikovat skutečnost, že nelze nahrazovat odbornou lékařskou péči metodami „alternativní medicíny“. U pořadů je důležité dodržovat vyváženost a objektivitu.

Na naši petici, přečtenou na webu, odmítavě reagoval časopis Meduňka č. 3/2007. V úvodníku píše šéfredaktorka I.Manolevská (v současnosti rovněž onkologická pacientka): „Petice by mi nevadila, kdyby klasická medicína uměla rakovinu vyléčit. Ale víme své“. Racionální odpověď onkologa prof. O. Andryška však Meduňka neotiskla, uveřejnili jsme ji na našem webu. Ještě dodejme, že pracoviště „Naturcentrum Salvea“, které jsme v naší petici uváděli jako odstrašující příklad praktikování „alternativní medicíny“, prošlo změnami nezávisle na nás. MUDr. M. Pekárek zemřel v lednu 2007.

Dopis do Vesmíru

V prosinci 2006 odeslal SISYFOS redakci časopisu Vesmír dopis, kde se podivujeme nad obsahem článku ing. Chába z č. 11/2006 (včetně invektiv na adresu uznávaných fyziků) a zejména nad zveřejněním v č.12 dvoustránkové reklamy šarlatánské firmy Aquapol (nositele Bronzového Bludného balvanu za rok 1999), nabízející podvodný přístroj na vysoušení zdiva. Text dopisu jsme uvedli ve Zpravodaji č. 1/2007. Redakci Vesmíru byla poskytnuta lhůta jednoho měsíce k odpovědi. Očekávali jsme aspoň ujištění, že se náš dopis zveřejní nebo že se redakce od podpory Aquapolu bude distancovat jiným způsobem. Protože se tak nestalo, prošel v příslušné komisi návrh na udělení Zlatého Bludného balvanu časopisu Vesmír za rok 2006. K tomuto „ocenění“ naleznete podrobnosti ve Zpravodaji č. 2/2007.

Vesmír se od svého skandálního počínání nedistancoval dosud, zřejmě proto, že tam chybí vůle k uznání logického důsledku – personální změny v redakční radě časopisu.

Kopie našeho dopisu Vesmíru byla odeslána na vědomí Vědecké radě Akademie věd ČR. Předseda VR nám obratem poděkoval a odpověděl, že záležitost Vesmíru byla předmětem jednání VR a že budou podniknuty další kroky. Napsal: „*Vědecká rada AV ČR se ztotožňuje s Vaším názorem, že redakce a redakční rada časopisu Vesmír by měla vysvětlit, proč připustila, aby v přírodovědeckém časopise Vesmír byla publikována reklama a zveřejněn dotyčný článek Ing. Chába, otírající se o názor renomovaných fyziků.*“

Ještě tři příklady

Vlašimská astronomická společnost, člen České astronomické společnosti, pořádá každoročně v září ve Vlašimi esoterické semináře „O mezních otázkách“. Požadujeme, aby se veřejnost nemátla podsouváním esoteriky pod křídla solidní vědecké společnosti (Zpravodaj 3-4/2006 s. 13). Na dopis z naší strany nikdo dosud nereagoval.

Dům dětí a mládeže Ulita v Praze 3 (viz Zpravodaj 3-4/2006, s.18) nabízí esoteriku dětem! Zatím se marně angažoval náš člen prof. Jan Hlaváč a po něm někteří členové výboru. Pokud se nabídka objeví i v novém školním roce, budeme s tím musít „něco udělat“, nejspíš tuto skandální záležitost medializovat.

Dostí typický příklad: Koncem června mě navštívil příznivec našeho klubu pan Lubomír Tošek. Přinesl magazín Haló pro Vás č.25/2007 (víkendová příloha Haló novin, 22.6.2007). Ukázal mi dvoustránkový článek „Geopatogenní zóny – skrytý nepřítel člověka“. Pan Tošek před tím osobně navštívil redakci Haló novin, kde si ztěžoval na tento článek plný hloupostí. Slíbili mu zveřejnit kritickou reakci, a kvůli ní přišel pan Tošek za mnou. Obrátil jsem se na doc. L.Pekárka, zda by reakci napsal, což velmi ochotně učinil. Pan Tošek ji odnesl do redakce a hle: tam na slib „zapomněli“ a Pekárkův článek nezveřejnili. (Media dnes mohou zveřejňovat nebo nezveřejňovat, co je jim libo. Mohou lhát. Pouze v případě, že Vás nepravdivou informací

poškodí, můžete se domáhat satisfakce. Poškození se v našich záležitostech obtížně prokazuje.)

Více iniciativních jednotlivců!

Uvedli jsme nedávné příklady částečně marné práce, přičemž nevidíme jiné východisko, než toto úsilí nevzdávat a pokud možno ho ještě posilovat. Psaní oficiálních dopisů, petic a stížností jménem klubu SISYFOS bude nadále pokračovat, ale může se tak dít jen v menším počtu závažnějších případů, protože síly předsednictva jsou omezené. (Mrzí nás, když jsme považováni za netečné.)

Méně využívané bývají iniciativy jednotlivých skeptiků, kteří mohou ve své argumentaci čerpat ze zásobárny informací vytvořené za 12 let činnosti klubu. Zde má naše společné úsilí jisté „rezervy“. Nejde ovšem o nic nového.

Skeptikem, který se korespondenčně dlouhodobě nejvíce angažuje, je fyzik RNDr. Stanislav Libovický, zakládající člen Sisyfa, který se však záhy s naším klubem rozešel. Z našich členů je v tomto směru neaktivnější pan ing. Karel Pavlů z Brna. Zaměřil se na sledování veřejnoprávní televize, kde systematicky kritizuje pořady s astrologií a kartáčkami jako jsou Sama doma, 168 hodin aj. Cenným výsledkem kupř. je, že předseda Rady ČT

dr. Jiří Baumruk dal ve svém dopise z ledna 2007 stížností ing. Pavlů do značné míry zapravdu, když napsal:

„Vzhledem k tomu, že astrologie nepředstavuje seriózní a vědeckým kritériím odpovídající prognostickou metodu doporučujeme generálnímu řediteli České televize astrologii jako analytickou metodu ve zpravodajských a publicistických pořadech neprezentovat, neboť takovým způsobem by Česká televize mohla uvádět televizní diváky v omyl.“

Rada ČT naopak nemá výhrady k využití astrologie v zábavných pořadech, z jejichž charakteru je patrné, že nejde o aplikaci seriózní metody poznání.“

Na závěr poznamenejme, že účinné mohou být i kratičké čtenářské (posluchačské, divácké) dopisy, třeba e-maily, které rovněž bývají snáze publikovatelné. Objeví-li se v redakci novin (rozhlasu, televize) více kritických ohlasů, třeba k patogenním zónám, mohou nastat obavy redaktorů ze snížení sledovanosti, což na média platí možná víc, než odborná argumentace.

O svých korespondenčních aktivitách a jejich ohlasech nezapomeňte informovat předsedu. Pokud máte dlouhodobější zkušenost, napište článek od Zpravodaje.

EXPERIMENTY FRANCOUZSKÝCH SKEPTIKŮ

Jiří Heřt

Experiment je jednou ze základních metod dnešní vědy a v některých oborech, např. v medicíně, je metodou prioritní. V pseudovědě, např. v oblasti alternativní medicíny, je tomu jinak a experiment se stává zbraní velice pochybnou, jak jsem o tom psal už ve sborníku Věda kontra iracionalita 3, v článku „Experiment jako důkaz?“ Daleko pádnější argumenty poskytne konfrontace pseudovědeckých, šarlatánských postupů s vědeckými poznatky a logická analýza. Nicméně, veřejností je experiment stále přijímán jako nezvratný důkaz, a proto i skeptici občas zorganizují vlastní experimenty, i když jejich výsledek je předem bezpečně znám. O dvou takových experimentech podala nedávno zprávu evropská skeptická organizace ECSO. Zorganizoval je francouzský skeptický spolek „Observatoire Zététique“ (OZ) z Grenoblu.

Proutkaři

První z nich se týká proutkaření. Experiment vychází z dosti kuriózního tvrzení Francise Gattiho, prezidenta parapsychologické organizace CASAR, který tvrdil, že má k dispozici šroubovák, který byl ovlivněn poltergeistem (dematerializace, rematerializace, spontánní pohyb) a který má mimořádně vysokou „vibrační úroveň“, která přesahuje 20.000 „jednotek bovis“. Přítomnost šroubováku lze prý proto snadno odhalit radiesteticky, tedy pomocí proutku. To právě chtěli skeptici ověřit. Druhým materiálem, který měli proutkař odhalit, byla hrouda zeminy z místa údajného přistání UFO ve městě Marcilly. Ta také měla mít vysokou vibrační aktivitu. Experiment zorganizovali skeptici ze zétetického centra ve spolupráci

s parapsychology z CASARu. Byli získáni tři proutkaři, kteří měli pomocí virgule a kyvadla identifikovat zmíněný šroubovák mezi deseti dalšími stejného tvaru a velikosti. Nástroje byly umístěny do deseti krabic vzdálených od sebe 2 m, a proutkaři v opakovaných pokusech určovali krabici s „vibrujícím“ šroubovákem. Objektivitu pokusu zajišťovali asistenti skeptiků i proutkařů. Počet pokusů u 3 proutkařů byl 10, 7 a 32. Výsledky byly statisticky zpracovány. Zjistilo se, že výsledky odpovídají náhodnému výběru. Stejně byly výsledky při detekci zeminy z místa přistání UFO. Hypotéza o mimořádné vibrační aktivitě vzorků tedy nebyla potvrzena. Všichni přítomní z obou protichůdných táborů si pochvalovali vynikající přátelskou atmosféru a přes negativní výsledek oceňovali zorganizování pokusu jako skvělou ukázkou toho, jak by měla vypadat spolupráce obou táborů. Zástupci CASARu se budou snažit najít příčiny neúspěchu a přinést nové důkazy o účinnosti proutku.

Léčebný dotyk

V druhém experimentu prověřovali skeptici ze OZ metodu „léčebný dotyk“, „therapeutic touch“. Ověřovali tvrzení léčitele Z., který prý při seanci zřetelně cítí „fluid“ pacienta. Léčitel požádal skeptiky, aby tento signál změřili. Pokus byl po dohodě naplánován tak, že léčitel měl napřed pacienty vyšetřit a zjistit místo a sílu „signálu“, který vychází z postiženého orgánu. Léčitel vybral pacienta se zvláště silným signálem. V druhé fázi měl léčitel zjistit, zda za neprůhlednou zástěnou tento pacient skutečně je. Byla provedena všechna opatření, aby byl pokus

proveden objektivně a vyloučena jakákoli možnost omylu nebo podvodu. Výsledek? Léčitel uhodl přítomnost pacienta 55x ze 100 pokusů, což odpovídá podle statistického zpracování principu náhodnosti. Existence „signálu“ ani schopnost léčitele detekovat „signál“ nebyla prokázána. Tyto experimenty byly publikovány, podrobný protokol o nich lze nalézt na webové stránce (<http://www.observe-zetetique.org>). Oba experimenty byly provedeny exaktně, s dokonale propracovaným postupem, schváleným oběma stranami, výsledky byly statisticky zpracovány a akceptovány oběma stranami.

Jenže přesvědčí veřejnost a zejména toho, kdo v možnost mimosmyslových přenosů věří? Nikoli. Když nevyšly tyto dva experimenty, to přece nevádí, vždyť existují a stále se provádějí desítky jiných, které možnost mimosmyslových kontaktů potvrzují. Proto jsou na místě otázky, zda jsou takové experimenty, náročné na zorganizování i provedení, smysluplné, a zda se mají skeptici s šarlatány družít a spolupracovat s nimi na ověřování hloupostí. Má osobní odpověď zní: nejsou.

JASNOVIDCI VE SLUŽBÁCH POLICIE?

Roman Polach

Snad v každé knize o paranormálních jevech se můžeme dočíst o případech, kdy jasnovidci pomohli najít ztracené dítě, vypátrat vraha, popř. zjistit, jak ke zločinu došlo. Policie prý často využívá jejich schopností, když už neví kudy dál.

Např. v knize Nevysvětlitelné záhady od Viktora Farkase se dočteme následující historku:

„V roce 1958 byl Peter Hurkos požádán úřady v Miami na Floridě o pomoc při objasnění vraždy taxikáře. Senzitiv se posadil do auta oběti a poté popsal pachatele se všemi podrobnostmi, včetně jeho jména, které Hurkos udal jako Smitty. K tomu ještě vysvětlil, že vrah zabil v Miami i dalšího muže a popsal bližší okolnosti. Policie byla ohromená. Skutečně před nedávnem k takovému zločinu došlo, ale nebyl uváděn do souvislosti s vraždou taxikáře. O něco později byl zatčen námořník jménem Charles Smith. Přiznal se k vraždě taxikáře i k té další, k níž došlo za přesně těch okolností, které popsal Peter Hurkos.

To je jen jeden případ z Holanďanovy obdivuhodné kariéry. Jeho pomoc se neomezovala jen na vraždy, ale zahrnovala mimo jiné také pátrání po pohřešovaných osobách. I když se Hurkosovy schopnosti nedají věcně definovat, přesto nikoho ani nenapadlo označovat ho za šarlatána.“

Policie marně pátrá na podněty „jasnovidců“

Co je na tvrzeních o zázračných schopnostech jasnovidců pravdy? Opravdu je používá policie při objasňování zločinů? Pojďme prozkoumat fakta.

V roce 1979 provedlo Policejní oddělení Los Angeles (LAPD) studii s cílem zjistit, nakolik se dají schopnosti jasnovidců využít při vyšetřování zločinů. Experimentu se zúčastnilo 12 jasnovidců (psychics) těšících se dobré pověsti. Ti měli za pomoci svého „vnitřního zraku“ a důkazních předmětů z místa činu (šlo o 2 vyřešené a 2 nevyřešené případy) popsat okolnosti případu, o kterém nic nevěděli. Experimentátoři se zajímali hlavně o ověřitelné údaje: popis místa činu, popis pachatele, oběti, atd. Závěr studie byl jednoznačný: Mezi výpověďmi jasnovidců nebyla **téměř žádná shoda, nepodařilo se získat takřka žádné užitečné informace, které by napomohly vyšetřování.**

O rok později provedlo LAPD druhou studii, do které byly tentokrát zapojeny kromě dvanácti jasnovidců i dvě kontrolní skupiny (policejní detektivové a studenti). I tentokrát byl výsledek tristní. Přestože jasnovidci vyprodukovali takřka **10x více informací**, než kontrolní skupiny, nebyly tyto informace o nic hodnotnější, než ty získané od účastníků obou kontrolních skupin (kteří se pokoušeli okolnosti zločinu odhadnout). Získané popisy byly obvykle příliš vágní, neurčité a nepřesné např. „v blízkosti je nějaká řeka“ nebo „vidím tam stromy“. Jasnovidci navíc často své „vize“ neuměli interpretovat: To místo u řeky má být místo činu? Nebo tam žije pachatel? Nebo oběť? Nebo je to jenom místo, které pachatel někdy navštívil? Jasnovidci nebyli schopni podat žádnou jednoznačnou informaci jako adresu nebo jméno či příjmení vraha.

Závěr studie byl jasný: „získaná data nepodpořila domněnku, že by zúčastnění senzitivové mohli poskytnout informace užitečné pro vyšetřování.“

Dlužno dodat, že obě studie byly provedeny metodou dvojitě zaslepeného pokusu, který měl vyloučit jakoukoli možnost vědomé či nevědomé manipulace a zkreslování jak ze strany účastníků pokusu, tak ze strany experimentátorů. Jedině pokus provedený touto obecně uznávanou metodou a za pomoci správných statistických metod, lze brát po vědecké stránce za přesvědčivý. Pokusy s jasnovidci, o kterých se lze dočíst v parapsychologické

literatuře, tyto podmínky zpravidla nesplňují a případné pozitivní výsledky tedy nelze brát vážně. Nedá se u nich vyloučit riziko podvodu či manipulace. Bližší informace o problematice metodiky pokusů viz publikace Věda kontra iracionalita 3.

O pět let později komentoval Dan Cook z los angeleské policie případné využití senzibilů takto: „LAPD nevyužívá a ani nebude využívat informace senzitivů při vyšetřování zločinů. Tečka. Pokud nám nějaký jasnovidce zavolá, **trpělivě ho vyslechneme, ale nebereme ho vážně. Je to ztráta času.**“

V roce 1985 publikoval Ward Lucas další studii s názvem „Police Use of Psychics: A Waste of Resources and Tax Money“

Jak už sám název napovídá, i tentokrát s negativním výsledkem. Jasnovidci se neosvědčili.

V jednom dotazníku zasláném do policejních oddělení 50 největších amerických měst stála mimo jiné tato otázka:

„Pokud Vaše policejní oddělení využilo schopností jasnovidce, byly takto získané informace užitečnější, než ty získané z běžných zdrojů?“

Všechny odpovědi zněly jednoznačně: ne.

Roy Calvin z policie v Seattlu otázku komentoval takto: „Využit“ je poněkud zavádějící slovo. My jsme „vyslechli“ jasnovidce, kteří nás kontaktovali...obvykle na přání rodinných příslušníků obětí. Děláme to jako laskavost a abychom ukázali otevřenost prověřit každou možnost, zvláště když ostatní stopy nikam nevedou. Jejich míra úspěšnosti je **nula**.

V roce 1980 byla známá jasnovidka Dorothy Allison přizvána, aby se účastnila vyšetřování případu sériových vražd v Atlantě. Navštívila místa činu a poskytla vyšetřovatelům střípky informací, které se ukázaly být pro vyšetřování bezcenné. Osobně si myslím, že pozvat jí sem byla chyba. O její návštěvě hojně informovala místní i celonárodní média. V důsledku toho jsme dostali tisíce dopisů (pokoušejících se identifikovat pachatele). Tahle záplava dopisů znamenala **obrovské břímě pro naše vyšetřovatele, protože každý dopis musel být přečten a analyzován. Nakonec se ukázalo, že žádná z těchto informací neposkytla vodítko vedoucí k pachateli.**

Zkušenosti s takzvanými jasnovidci jsou tedy v USA veskrze negativní. Skutečnost je taková, že tito lidé vyšetřování zločinů spíše komplikují a zdržují, než aby navedli vyšetřovatele na správnou stopu.

A jak to vypadá s využíváním schopností jasnovidců ve Velké Británii? Inspektor Edward Ellison ze Scotland Yardu informoval, že:

1) Scotland Yard se nikdy neobrací na senzitivity se žádostí o informace.

2) V Anglii neexistují žádní oficiální „policejní jasnovidci“.

3) Scotland Yard neschvaluje jakékoli využívání jasnovidců.

4) V Anglii není znám žádný případ, kdy by jasnovidce rozřešil kriminální případ nebo poskytl důkaz či informaci vedoucí k jeho objasnění.

Taková jsou tedy fakta. Při bližším zkoumání se jasnovidci rozplynuli jako pára nad hrncem.

A jak je to s údajnými zázračnými schopnostmi Petera Hurkose, o kterém se zmiňuje Viktor Farkas? Je známo, že policie chvíli spolupracovala s Hurkosem např. v případě tzv. Bostonského škrtiče. Nicméně žádné použitelné informace od něj nezískala. O několik dní později byl Hurkos zatčen a obviněn z toho, že se vydával za policejního detektiva. V přestrojení za policistu získával o zločinech informace, které pak použil jako důkaz svých jasnovideckých schopností. I tato bublina tedy nakonec splaskla. Iluzionista James Randi, který se zabývá zkoumáním paranormálních schopností, nabízel Hurkosovi odměnu 10 000 dolarů, pokud předvede své schopnosti v kontrolovaném experimentu. Odmítl. Hurkos také předpověděl datum své smrti: 17. listopad 1961. (Ve skutečnosti zemřel až 1. června 1988.)

Navzdory těmto lehce ověřitelným faktům, fámy o zázračných schopnostech jasnovidců dodnes kolují v snad každé knize o parapsychologii či paranormálních jevech. Zdá se, že když je mýtus jednou vypuštěný do světa, žije si svým vlastním životem, bez ohledu na to, že realita je úplně jiná. Autoři „paranormálních knih“ si zjevně buď neověřují historiky, o kterých píší, anebo tato fakta ignorují. Koneckonců fakta jsou nudná a neprodávají se tak dobře jako senzační historiky.

JASNOVIDCI VE SLUŽBÁCH ČESKÉ POLICIE

Leoš Kyša

Nejen skeptické, ale i politické vody rozvířil případ z února letošního roku, kdy zmatený telefonát senzibilky zalarmoval českou policii. Senzibilka v telefonu varovala, že na ruzyňském letišti očekává atentát. Do akce bylo nasazeno dvaadvacet policistů včetně obrněného transportéru. Celý špektákl nakonec skončil ostudou. Žádný teroristický útok se nekonal a ani nechystal.

V souvislosti s teroristickou hrozbou to nebylo poprvé co české policisty vyhnal do akce senzibil. Stalo se tak

i vloni na podzim krátce po bezpečnostních opatřeních přijatých kvůli hrozbě útoků na židovské objekty v centru Prahy. Senzibil tehdy upozornil na uložení výbušniny ve stanici metra na pražském Vyšehradě. Podezření se nepotvrdilo.

Od sametové revoluce se odehrály desítky případů, na nichž s policií spolupracovali senzibilové a jasnovidci. Většinou se přihlásili sami, někdy je kontaktovali příbuzní ztraceného člověka či poškození a někdy je dokonce o spolupráci požádali sami zoufalí policisté.

Pojďme se podívat na ty nejznámější případy, kdy se u nás k policejním případům připlétli senzibilové.

Senzibilové z Los Angeles

Jedním z nejznámějších pomníčků naší porevoluční policie je bezesporu výbuch podomácku vyrobené nálože na Staroměstském náměstí 2. června 1990. Střepiny zranily desítky lidí. Kdo tehdy odložil tašku s výbušninou na schody u pomníku Mistra Jana Husa, se dosud nepodařilo vypátrat. Nejistilo se ani co neznámí pachatelé nastražením amatérsky vyrobené bomby sledovali. Policisté tehdy vyslechli a prověřili tisíce lidí. Zoufalá kriminalka při vyšetřování využila i několika senzibilů, které sama požádala o pomoc. Ti jí skutečně poskytli mnoho informací. K pachateli však nevedla žádná z nich.

V září 1991 rozvířilo mediální vody pátrání po uneseném šestitýdenním chlapci Tadeáši Kopeckém. Dítě bylo uneseno v pátek 6. září odpoledne od prodejny lahůdek na Ulrichově náměstí v Hradci Králové. Do pátrání bylo přímo zapojeno sto padesát policistů a již tři dny po únosu museli prošetřit téměř padesát podnětů od senzibilů. Bezvýsledně. Šestnáctého září se do případu zapojila skupina senzibilů z Los Angeles v USA prostřednictvím české psychotroničky Sandry Hettichové, žijící v Německu, a označila královéhradecké policii oblast, kde by mohla nalézt uneseného chlapce.

Čtrnáct dnů po únosu se podle agentury ČTK citující vrchního komisaře královéhradecké policie Ladislava Pavlíčka přihlásily již čtyři stovky senzibilů se svými podněty, které byly všechny prošetřeny. Marně.

Případ přesto prvního října dospěl k dobrému konci. Akci ovšem nevyřešili senzibilové, ale pozorná vrchní matrikářka Jana Andrýsková z chrudimského městského úřadu, která si všimla zfalšovaného rodného listu. Upozornila na to otce rodiny, který zjistil, že dítě není jeho, a spolu odjeli vše ohlásit na policii. Chlapce unesla třiatřicetiletá zdravotní sestra z Chrudimi, která dítě před svou rodinou prohlašovala za své vlastní, jenž se jí údajně mělo narodit.

Senzibilové vyburcovali i Interpol

V prosinci 1991 bylo ze střední odborné školy Federálního policejního sboru v Holešově ukradeno 70 samopalů SA-61 a 12 pistolí. Dodnes se nepodařilo vypátrat pachatele, ani najít některou z odcizených zbraní. S pomocí se na počátku pátrání přihlásili i psychotronici a senzibilové. Jejich informace se ukázaly liché a pátrání nikam neposunuly.

Patnáctého ledna 1993 zmizel z kočárku před sokolovským obchodním domem Perla dvouletý Honzík Dorunda. I na tomto případě začali s policií spolupracovat senzibilové. Jeden z nich označil jako možné místo Honzíkova pobytu dánský ostrov Amager. Do pátrání se proto zapojil i Interpol. Podle dalšího senzibila Jindřicha Paseky však chlapec neopustil Českou republiku a nachází se ve vzdálenosti deset až třicet kilometrů na východ od místa, kde z kočárku zmizel.

Po devatenácti týdnech usilovného pátrání došlo ke smutnému vyřešení případu. Malému Honzíkovi se zřejmě onoho osudného patnáctého ledna podařilo vy-

lézt z kočárku a protože již uměl chodit, došel až k ne-dalekému břehu řeky, do které nakonec spadl. Utopil se tedy hned patnáctého ledna. Jeho tělo řeka vydala až 28. dubna. Po celou dobu pátrání četní senzibilové tvrdili, že je stále naživu.

Čtrnáctého února 1996 vyhlásila policie pátrání po studentovi posledního ročníku jesenického gymnázia Tomáši Brindžákovi. Student den předtím odešel z domova. Jesenický okresní policejní ředitel Zdeněk Mohyla novinářům řekl, že podle informací senzibilů se pohřešovaný zdržuje v zahraničí. Kvůli tomu se do hledání studenta zapojil i Interpol.

Přesto pátrání pokračovalo hlavně v okolí města Jeseníku a byli do něj zapojeni i myslivci a lesníci.

Tělo studenta nakonec našel po dvou měsících náhodný chodec v lese bývalé posádky sovětské armády. Mladík se sebevražděnými sklony do zahraničí vůbec nedošel.

Sourozenci Vosmanští a Karolínka

Případ Karolíny Plané dodnes vyvolává mnoho otázek. Jisté je jen to že čtyřletou dívku 5. září 1996 její otec odvezl na Jesenicko a slíbil, že ji ještě večer vrátí zpět domů. Od té doby však dítě nikdo nespátřil. Otec byl později obviněn z její vraždy. S policií však odmítl o Karolíně hovořit. Dodnes je děvčátko považováno za nezvěstné. I do tohoto pátrání se zapojili senzibilové. Ti policii označili zatopené jesenické lomy jako místo, kde se má mrtvá holčička nacházet. Policejní potápěči kvůli jasnovidcům hledali tělo v chladné vodě pět dní. Celá akce byla pochopitelně zbytečná. Jako další místo označili senzibilové několik jeskyní v horách. I ty policisté marně prohledali. Děvčátko se dosud nenašlo.

Více než dvě stovky policistů a skoro stejný počet vojáků se v srpnu 2001 zapojilo do pátrání po třináctileté Dagmar a jejím o dva roky mladším bratřovi Janovi Vosmanských, kteří se vydali se svým belgickým švagrem Stephanem Knaepenem 30. července na výlet po jihomoravských památkách. Knaepeneovu mrtvolu našla policie 3. srpna. Dokud těla obou sourozenců neobjevil náhodný kolemjdoucí v listopadu v lese na Vyškovsku, věřila policie, že jsou stále na živu. Hned na počátku pátrání dostala policie 34 podnětů od senzibilů. Všechny se ukázaly jako plané. To však senzibilům nezabránilo po policii požadovat finanční podporu či zajištění dopravy za jejich informace, jak tisku uvedla jihomoravská policejní mluvčí Kamila Janíčková.

V dubnu 2003 se senzibilové zapojili rovnou do dvou pátrání. Jednalo se o případ osmiletého Radima Němce z Jindřichova Hradce. Policisté prověřili několik marných tipů od senzibilů. Utopeného hochu našel až vycvičený pes na dně vypuštěného rybníka. Zcela mimo byly i tipy senzibilů v pátrání po dvou a půlletém Vítku Kalouskovi z Borovnice na Trutnovsku, který třináctého dubna odešel sám z domu. Přesto je policie důkladně prověřila.

Senzibilové a Terežka Čermáková

V září 2004 byl unesen a posléze zabit třiatřicetiletý podnikatel Stanislav Brunclík z Vysokého Mýta na Ústeckoorlicku. Tentokrát se do pátrání zapojil senzibil

na přání rodiny. Policisté jim vyhověli a služeb jasnovidce využili. Nepomohl jim vůbec v ničem. Výsledky v podobě zatčení podezřelých přinesla až rutinní policejní práce. Na prosbu rodiny policie spolupracovala se senzibilkou i v červnu 2005. V orlické vodní nádrži se utopil Luboš Pištora z Prahy. Jeho manželka se obrátila o pomoc na senzibilku, která na mapě vodní nádrže vyznačila místo, kde se tělo nachází. Čtveřice policejní potápěčů místo prohledala. Pochopitelně úplně zbytečně. Tělo nenašli.

V druhé polovině června loňského roku se na Olomoucku při cestě vlakem ztratil pětiletý Matýsek Chrástecký. Matce zavolal senzibil, že je chlapec na Slovensku a cítí jej v Levicích, kde je Matýsek mezi třemi dětmi určenými k prodeji někam do Maďarska. Žena kontaktovala slovenskou policii a vypravila se za hranice. Policie nakonec jeho tělíčko našla u železniční tratě poblíž obce Sřeň na Olomoucku. Chlapec nepřežil pád z vlaku. Nemohl se tedy dostat ani na Slovensko.

V září 2006 dopadli domažličtí policisté dvacetiletého muže, dobrovolného hasiče, který v oblasti zakládal požáry. Zemědělská společnost Agro Staňkov dokonce vypsala odměnu sto tisíc korun za dopadení žháře. Není se co divit. Později zatčený hasič na jejím majetku založil osm požárů a způsobil tak škodu za čtrnáct miliónů korun. Jediný kdo se o odměnu přihlásil byli dva senzibilové. Na peníze si však museli nechat zajít chuť. Jejich informace byly k ničemu.

Tři týdny na přelomu června a července 2001 pátrali policisté po nezvěstné čtyřleté holčičce Terezce Čermákové. Netušili, že dítě je už dávno mrtvé a zakopané v lese. O život jej připravila vlastní matka, později odsouzená ke třem letům vězení. Jako u dalších mediálně známých případů se policii záhy po zveřejnění případu ozvaly desítky senzibilů. S ohledem na později zjištěné skutečnosti byl velmi tristní postup časopisu Ring a jeho redaktora Marka Vejvody, který do pátrání zapojil svou známou jasnovidku. Ta týdeníku a později policii tvrdila, že holčička je naživu a unesli ji na orgány do Německa. I tuto slepou stopu museli policisté prošetřit.

„Statistiku, ze které by bylo možno vyčíst údaje o případech spolupráce se senzibily či úspěšnost takové spolupráce, Policie ČR nevede. Žádný „zavedený postup“ spolupráce se senzibily neexistuje. Policie ČR jejich pomoc neodmítá a postupuje stejně, jako při poznatku od kterékoli jiné osoby. Tyto poznatky jsou po analýze prověřovány podle jejich závažnosti a pravděpodobnosti,“ shrnuje vztah mezi policií a senzibily vrchní komisař kapitán Pavel Hanták z policejního prezidia.

Podle dostupných informací o případech na nichž čeští policisté se senzibily a jasnovidci spolupracovali, jejich oznámení a informace policejní práci vždy jen komplikovaly, prodražovaly a ani v jednom případě nepřinesly nějaké pozitivní výsledky.

SOUDNÍ SPORY SE ŠARLATÁNY

Jiří Heřt

Co s šarlatány? V našem programu vyhlášíme, že „Pomáháme chránit spotřebitele před nabídkou podvodných služeb, pomůcek a přístrojů.“ Jistě ušlechtilý cíl, ale jak to udělat? Analyzujeme činnost a pomůcky léčitelů, astrologů, věštců a jiných šarlatánů a o našich zjištěních a názorech se snažíme informovat veřejnost ve všech médiích. Na činnost šarlatánů upozorňujeme odpovědné instituce, ministerstva, Rady rozhlasu a televize, Lékařskou komoru. Výsledky? Minimální. Neznáme případ potrestaného šarlatána, který prodává za nehorázné sumy neúčinné prostředky nebo vážně poškodil zdraví klienta. Jsou účinnější cesty? Co třeba zkusit soudní žalobu? Jak soudní spory, ať už je podali skeptici na šarlatány nebo šarlatáni na skeptiky, dopadnou, ukazují zahraniční zkušenosti, jak jsme o tom už referovali v článku „Skeptici a soudní spory“ v našem Zpravodaji 1/2004. V minulém roce prohrála americká skeptická organizace „National Council against Fraud“ dva soudní spory, dostala se do těžkých finančních obtíží a musela ukončit svou činnost. Němečtí skeptici z týchž důvodů byli nuceni ukončit dva takové soudní spory a ustoupit šarlatánům. Vydavatel kritické literatury a internetové stránky „Online-lexikon Paramedizin“ čelil mnohočetným soudním žalobám a nezbylo mu, než nakonec stránku uzavřít. V r. 2006 byla donucena německá nadace na ochranu spotřebitelů (Stiftung Warentest)

na základě soudního rozhodnutí stáhnout celý náklad 5. vydání skvělé kritické knihy „Die Andere Medizin“, protože autoři v jednom odstavci prohlásili homeopatika za neúčinná. Vyhrané soudní spory s šarlatány jsou i v zahraničí zcela ojedinělé. Proč? Protože šarlatánské organizace disponují velkými finančními prostředky a mají nejlepší právníky, zatímco skeptické organizace jsou chudičké a nenacházejí většinou žádnou podporu ze strany státních orgánů. Další takový tristní případ hlásí holandská skeptická organizace VtdK, „Dutch Vereniging tegen de Kwakzalverij“, nejstarší skeptická organizace na světě s 127 let dlouhou tradicí.

Soudní spor, který letos na jaře proběhl v Amsterdamu, se týkal 83leté lékařky, která před 20 léty vymyslela „ortho-manuální“ techniku léčby, jakousi variantu chiropraxe. Jemná masáž zad a krku měla zpevnit páteř a odstranit bolesti. Budiž, je to sice pochybné, ale nijak nebezpečné. Jenže paní doktorka indikace rozšířila a začala touto metodou léčit tuberkulózu, cukrovku, roztroušenou sklerózu, depresi, schizofrenii a další závažné choroby. Společnost VtdK v jednom článku zařadila uvedenou lékařku mezi 20 největších šarlatánů století. A to byla chyba. Šarlatán se zřejmě nesmí nazvat šarlatánem. Lékařka podala na spolek žalobu a soudní spor vyhrála. Soud se při svém rozhodnutí odvolal na slovníkovou

definici šarlatána a na 17 let starou diplomovou práci z Ekonomického ústavu Univerzity Erasmus, která byla věnována onemocnění páteře. Podle ní manuální metody zlepšují páteřní problémy ve 2/3 případů. Šlo o slabou práci, nezaslepenou, nerandomizovanou. Jestliže metoda, podle názoru soudu, pomáhá při bolestech páteře, nelze vyloučit účinnost i při jiných chorobách. Třetím důvodem pro soud bylo to, že některé pojišťovny hradí náklady na chiropraktickou terapii, což je „důkazem“ její účinnosti.

Soud nařídil, aby VtdK uhradila soudní náklady a zadala dvěma největším zemským deníkům inzerát, ve kterém měla odvolat své tvrzení, že paní Dr. Sickness je šarlatánka, a musela oznámit, že její metoda může být užitečná. Spolek VtdK s rozhodnutím samozřejmě nesouhlasí a chce se odvolat. Jenže nemá finanční prostředky ani na další soudní řízení ani na inzeráty a stojí před zánikem. Zda ho zachrání to, že se obrátil na světovou skeptickou veřejnost s prosbou o finanční pomoc, není jisté.

HOMOCYSTEIN – KLÍČ KE ZDRAVÍ?

Jiří Heřt

Na alternativním terapeutickém nebi se objevují stále nové a stále zářivější hvězdy. Některé zažehnou léčitelé, jiné prosazují lékaři. Ale jen za některé se bijí v parlamentě naši politici, kteří neváhají vyhrožovat ministru zdravotnictví soudními žalobami, když nebude metoda uznána státem jako zázračná terapeutická a preventivní panacea. To je případ homocysteinu (Hcy). Lékařem, který u nás už léta tuto novou terapii prosazuje, je MUDr. Karel Erben, viceprezident Svazu pacientů, a bojovnou poslankyní, která 1. února letošního roku interpelovala ministra zdravotnictví, je Jiřina Fialová (KSČM).

MUDr. Karel Erben, viceprezident Svazu pacientů

Homocystein je aminokyselina, která vzniká v našem organismu při metabolismu methioninu. Je to působeček, který zasahuje do řady biochemických procesů, které podmiňují základní funkce buněk. Všeho moc však škodí, vyšší hladina Hcy v krvi je toxická. Už v 60. letech 20. století se zjistilo, že v případě, kdy je v těle ve dvojnásobném zastoupení gen, odpovědný za odbourávání Hcy, rozvine se dědičná metabolická choroba, tzv. „homozygotní homocystinurie“, charakterizovaná silně zvýšenou hladinou Hcy. Objevují se poruchy růstu, vidění, ale především krevní srážlivosti a vznikají trombózy. Těžší formy končí smrtí. Z toho vyvodil v r.1969 McCully, že by i mírné zvýšení hladiny Hcy mohlo být příčinou cévních chorob, především aterosklerózy, a tedy i jejich důsledků – infarktů a cévních mozkových příhod.

Vedlo ho k tomu i experimentální zjištění, že Hcy přispívá k oxidaci cholesterolu v jeho nebezpečnější formu, poškozující cévní stěnu, zvyšuje srážlivost krve a zvyšuje produkci volných radikálů. Protože se zjistilo, že hladinu Hcy v krvi lze příznivě ovlivnit podáváním vitaminů skupiny B, především B6, B12 a kyseliny listové, byl zcela logický předpoklad, že tímto způsobem lze léčit choroby cévního systému. Hypotéza to byla racionální a byla také ihned prověřována, jak v experimentech na zvířatech, tak i v klinických studiích. Podařilo se sice potvrdit, že po podávání vitaminů dojde skutečně k určitému snížení hladiny Hcy v těle, ale důkaz, že snížení jeho hladiny má příznivý efekt na výskyt cévních chorob, se nezdařilo. Přesto byl tento postup ihned některými nadšenci prohlášen za účinnou terapeutickou, ale také preventivní metodu, která by měla snížit výskyt chorob cévního systému a úmrtí na ně.

V naší republice se propagátorem tohoto názoru stal MUDr. Erben a Svaz pacientů, kteří opakovaně od r.2001 podávali všem ministrům zdravotnictví petice s požadavkem, aby se prováděl celostátní screening Hcy a poté i celostátní prevence civilizačních chorob podáváním vitaminů.

Nezůstalo ale jen u prevence kardiovaskulárních chorob. V r.1994 uveřejnil McCully další práci, „Carcinogenesis and Homocysteine Thiolactone Metabolism“, ve které tvrdil, že Hcy je zodpovědný i za vznik nádorů. Podle jeho názoru „bez účasti Hcy většinou nádor nevznikne“. McCullyho názory převzal a ještě rozvinul dr. Erben. Tvrdí, že „homocystein je tedy jedinou známou a uznatelnou příčinou vzniku civilizačních chorob včetně nádorů“ (Meduňka, 3/2007). Větší nesmysl si nelze představit ve světle faktu, že existují desítky různých civilizačních chorob a jejich variant, a na druhé straně stejně široké spektrum nezávislých faktorů, které se na jejich vzniku mohou podílet.

Erben oproti McCullymu podstatně rozšířil paletu chorob, údajně léčitelných vitaminy a tedy snížením hladiny Hcy. Jak široký je záběr této terapie, naznačí stručný výčet: infarkty, mozkové příhody, nádory, Alzheimerova choroba, deprese, demence, migrény, chronická únava, vředová choroba, revmatická onemocnění, předčasné porody, potraty, vrozené vývojové vady, poruchy imunity,

alergie, obezita atd. atd. Víme při tom, že rozdílnost příčin chorob a mechanismu jejich vzniku vylučuje jednotnou terapii. Vědecká medicína panaceu neuznává, léčba musí být kauzální a specifická pro každou chorobu a vlastně pro každý individuální případ. V alternativní medicíně ovšem má většina „léků“ nebo metod charakter panacey, ať už je to akupunktura, Čehovského homeopaticky potencovaná slina, energie vysílaná psychotronikem nebo třeba výtažek z měsíčku.

Kdyby panacea existovala, byla by medicína vděčným a jednoduchým řemeslem. Jenže je to jinak. V dnešní medicíně založené na důkazech platí, že se musí používat jen takové léky, jejichž účinnost byla objektivně a bezpečně prokázána. Proto také už bylo věnováno nadějně homocysteinové hypotéze mimořádné úsilí a bylo uskutečněno několik multicentrických mezinárodních studií. Ty však hypotézu o možnosti léčit choroby snížením hladiny Hcy nepotvrdily. V minulém roce byly uveřejněny výsledky tří takových studií, NORVIT, HOPE 2 a VISP, provedené dvojité zaslepenou metodou na několikatisícových souborech osob po infarktech nebo po cévních mozkových příhodách. I když se podařilo snížit hladinu Hcy, nemělo to žádný pozitivní efekt na výskyt a průběh kardiovaskulárních chorob a na úmrtnost. V jedné skupině studie NORVIT došlo dokonce po podávání vitamínu B6 a kyseliny listové ke 20% zvýšení výskytu infarktů a mrtvice, a dokonce se zvýšil počet nádorů o 40%. Názor vědecké medicíny na léčbu kardiovaskulárních chorob touto metodou je tedy jasný.

Jednoznačné stanovisko k homocysteinové teorii zaujala řada mezinárodních institucí, např. Americká kardiologická společnost. Rovněž u nás se k ní negativně vyjádřila Česká kardiologická společnost, která vydala i varování pro pacienty. Místo nové záračné metody je nutno trvat na platných doporučeních: „*Žít se racionální stravou s menším zastoupením tuků a bohatým podílem ovoce a zeleniny a mít dostatek zdravého pohybu.*“ Pravidelné masové dodávání vitamínů, jak to žádá dr. Erben, může mít dokonce škodlivý efekt. Doplnovat vitamíny je nutné jen v řídkých případech jejich nedostatku. V letošním roce se k této záležitosti vyjádřili kardiologové znovu, po extempore poslankyně J. Fialové. Časopis Medical Tribune (4/2007) reprinted závažný článek prof. R. Češky z Centra preventivní kardiologie, nazvaný „*Homocystein – pád velkého mýtu*“, který byl původně publikován v časopise „Kardiologie v primární péči“.

Jestliže v případě srdečně cévních chorob byla hypotéza o významu Hcy zdůvodněná - i když byla nakonec vyvrácena - tak předpoklad dr. Erbena, že lze snížením hladiny Hcy léčit desítky dalších, zcela různorodých chorob, už byl čistě spekulativní. Propagátoři této představy včetně dr. Erbena se ani nepokusili o důkaz účinnosti metody u těchto nemocí. A pokud se objevila seriózní vědecká práce, pak výsledek byl negativní. Tak dopadlo např. ověřování léčby demence.

Na tom všem by nebylo nic tak příliš zajímavého. Metod, které se zdály nadějně a které zklamaly, bylo už navrženo nepřehledné množství. Pozoruhodné však je, s jakou

urputnou vytrvalostí a umanutostí a jakými způsoby je v naší republice prosazována metoda, jejíž účinnost byla vědeckou medicínou vyvrácena. Metodu šíří dr. Erben všemi cestami, v denním tisku, alternativním tisku, na webu a vydal už dvě knihy. První z nich, „*Jak pomoci tělu, aby se vyléčilo samo?*“; pro pacienty, a druhou, „*Homocystein, klíč ke zdraví*“ z r.2005, pro lékaře. K propagaci metody zneužil dr. Erben i Svaz pacientů a obrací se jeho prostřednictvím peticemi na státní orgány.

A ještě pozoruhodnější než tato umanutost prosadit neúčinnou metodu je neustálé Erbenovo útočení na vědeckou medicínu a samozřejmě na „lékařsko-farmaceutický komplex“. Klasická jsou už jeho tvrzení, která používají všichni léčitelé: „*Lékaři přestávají vidět celého člověka*“. „*Onkologům se nedaří dosahovat trvalého vyléčení*“; což je lež, protože medicína dovede dnes trvale vyléčit přibližně 50% pacientů s rakovinou. Označovat chemoterapii, která je jednou ze tří základních účinných a standardních postupů při léčbě tumorů, za léčbu lege artis považuje Erben za „*ukázkou pokrytectví a zaštitěného málo úspěšně metody*“ a onkologům podsouvá „*zájem... dostávat odměny za ordinovanou chemoterapii*“. Tvrzení, že chemoterapie je málo úspěšnou terapií, je jasná lež, protože u některých nádorů, např. dětského věku nebo u leukémií, je chemoterapie jedinou známou metodou (kromě transplantace kostní dřeně), která dovede tyto choroby vyléčit. Podle Erbena „*... jde o rafinovaný systém a výsledek záměrné politiky odborníků, upřednostňujících zisk za vysoký odbyt prostředků chemoterapie před zájmem pacientů.*“ To je těžká urážka onkologů, kteří se obětavě věnují obtížnému, nevděčnému a psychicky snad nejnáročnějšímu oboru medicíny. Erben mluví o zásadních chybách našeho zdravotnictví, což se prý týká nekauzálních způsobů léčení a cholesterolové teorie vzniku cévních chorob, což je podle něj „*grandiózní omyl medicíny*“. Opět lež. Cholesterol je bezpečně prokázán jako jeden z hlavních rizikových faktorů, jak ukazují nejen vědecké studie, ale i dlouholetá úspěšná léčebná praxe.

Ve všech jeho pracích najdeme hrubé omyly a zkreslování skutečností. Týž ráz má i jeho kniha „*Homocystein – klíč ke zdraví*“, která byla míněna jako kniha odborná. Už motto knihy: „*Základy zdraví spočívají na enzymech, genech a mitochondriích ovlivňovaných přímo nebo nepřímo metabolismem homocysteinu, ostatní faktory mají menší význam*“ prozrazuje neserióznost knihy. Tvrzení o dominantním vlivu Hcy nikdo nikdy neprokázal a lze je snadno popřít. Odborný ráz knihy diskreditují už první slova předmluvy: *Lékaři prý poslušně nastupují cesty „do slepé uličky nekauzálního léčení a nespokojenosti pacientů“.* „*Je to cesta, na jejímž počátku musí lékař projít poznáním, že počátek většiny chorob je... v poruše homocysteinu*“. Tedy nikoli několikaleté studium, ale asi prozření, zjevení pravdy a víra mají být podle Erbena cestou k pravdě. Když dále čtu, že lékaři dnes stojí „*na křižovatce dějin*“ a že musí „*odhodit poznatkový balast, který si odnesli z fakult*“; a dále že česká polistopadová koncepce zdravotnictví zní: „*Nechávat choroby*

vznikat a pak je draze, ale málo úspěšně léčit“, knihu odkládám jako neodborný a útočný škvár. Ostatně, vydání knihy v r.2002 odmítlo nakladatelství Karolinum a jeho recenzenti.

Bohužel Dr. Erben není sám, kdo tímto způsobem útočí na medicínu. Kritikou vědecké medicíny a zřejmě zločinného „lékařsko-farmaceutického komplexu“ se ohánějí nejen mnozí léčitelé, ale i řada lékařů, kteří se dali na dráhu léčitelkou a kteří zvolili stejnou taktiku prosazování neúčinných metod a léků a sebezprosazování.

Pozoruhodným rysem těchto alternativních lékařů je agresivita i vyhrožování žalobami. Podle dr. Erbeny

„... Pacient má právo žalovat lékaře pro poškození zdraví z nedbalosti..., pokud k jeho léčení lékař nepoužil všechny dostupné poznatky a léčebné postupy..., ...to se týká především homocysteinu.“ Štafetu převzala po Erbenovi poslankyně J. Fialová, když tvrdila. „Lékaři o těchto poznatcích dosud mnoho nevědí. Objev je přitom podložen důkazem (!!!) snížení rizika kardiovaskulárních onemocnění o více než 62% (??)“ a ptala se ministra: „dá ministerstvo impuls k doplnění vzdělání lékařů o prevenci civilizačních chorob, aby od nich odvrátilo nebezpečí soudních postihů za poškození zdraví nevyužíváním existujících poznatků?“. Krásná perspektiva! V parlamentu budou o odborných otázkách diskutovat, lhát a lékařům vyhrožovat laici. Podle návodu paní Fialové budou pacienti žalovat lékaře, když jim nebudou předepisovat Erbenovy potravinové doplňky. A o účinnosti terapeutických metod bude rozhodovat v České republice soud. Ještě maličkost.

Poslankyně KSČM Fialová

Dr. Erben odmítá, že by jím podporovaná panacea byla alternativní medicínou. Horlivě se zaštituje vědeckou medicínou a tvrdí, že metoda je výsledkem vědeckých výzkumů. Tato taktika ovšem patří k dnešnímu arsenálu zastánců alternativní medicíny. Na jedné straně odsuzování vědecké medicíny a odmítání jejích výsledků, na druhé straně dovolávání se její prestiže a žonglování s odbornou terminologií. K tomu se pak připojí nový „objev“, trochu fantazie a vyslovených nepravd, masivní reklama, demagogie, agresivita a hledání podpory u politiků, tak jak to zavedla kdysi homeopatie.

Ale jde Erbenovi skutečně o dobro pacientů? Liší se od jím odsuzované lékařsko-farmaceutické lobby, která usiluje jen o zisk? Těžko, protože právě o to zřejmě jde i Erbenovi. Založil soukromou Poradnu podpory zdraví v R.M.A.Centru v Praze – Holešovicích, nabízí stanovení hladiny Hcy, což neplatí pojišťovna, ale pacient. Mluví o „přívětivé atmosféře jakéhosi neformálního a oficiálně neustanoveného klubu kolem poradny. Propaguje zaručený prostředek na snižování hladiny Hcy a na prevenci a léčbu všech chorob, preparát Alvea, obsahující potřebné vitaminy, a v poslední době další výrobek Ra-vit, který obsahuje výtažek z rakytníku. Je to tedy preparát „přírodní“, další nezbytnost u léků alternativní medicíny. Zatímco lékařům je taková reklama jejich praxe zakázána, Erben se chová jako klasický léčitel, nehledě k tomu, že jde o reklamu klamavou. A tvrzení, že dochází po snížení hladiny Hcy u jeho pacientů „...k zastavení růstu nádorů a ubývání metastáz se slabnutím doprovodných bolestí“, což nebylo nikdy ověřeno a nikde publikováno, je pak hrubě neetickým nábojem zoufalých onkologických pacientů.

Končit musím obvyklým postesknutím: Quo usque tandem? Vzehopí se konečně odpovědné orgány, Ministerstvo zdravotnictví, Česká lékařská společnost a Česká lékařská komora, zarazí někdy tento a podobné švindly lékařů, a začnou tak chránit pacienty před falešnými, nereálnými nadějemi a sliby?

SKEPTIKON 2007

Marin Bloch

Na Turnov jsem dříve pohlížel velmi skepticky, neboť jsem projížděl jen jeho částí kolem nádraží a propletencem silnic na Sedmihorky. Avšak SKEPTIKON 2007 tam konaný (v sobotu 19. května) změnil můj pohled na velmi optimistický. Teď už vím, že Turnov je velice pěkné, zajímavé a kvetoucí město s nádherným okolím. (Neodolal jsem ho navštívit v létě ještě jednou.)

Velice vlídným hostitelem SKEPTIKONU byla SUPŠ (Střední umělecko průmyslová škola www.turnov.cz/org/sups.htm) sídlící ve Skálově ulici.

Skeptické přednášky pro veřejnost se konaly odpoledne v pěkné aule školy. Úvodní slovo patřilo představení skepticismu a Sisyfa. Žel, plánovaná přednáška prof. M.

Kutílka na téma „Proutkaři, pravda a mýty“ se nemohla uskutečnit a byla nahrazena improvizovaným povídáním ing. M.Blocha o esoterickém vysušovači dí fy. Aquapol. K tomuto tématu se diskuze nerozvinula – přítomní patrně šťastně bydlí v suchých příbytcích.

Prof. MUDr. O. Andrysek vystoupil na téma „Radiace, Temelín a životní prostředí“. Tato témata vždy vzbudí velký zájem a tudíž i tu nastal velký ohlas a diskuze. Prof. Andrysek je znamenitý přednášeč a zábavný vypravěč.

RNDr. J. Grygar ve své přednášce „Proč astrologie nefunguje, kdežto astronomie ano?“ porovnal obě disciplíny. Že to bylo vtahující netřeba zdůrazňovat – vždyť ho známe. Dotazy padaly zejména stran

astronomie a kosmologie – není divu: jsou to zvláště nůbl nauky.

Díky dru. Grygarovi jsme byli pozváni v sobotu dopoledne na exkurzi do Vývojové optické dílny AV ČR www.optikavod.cz, sídlící nenápadně také ve Skálově ulici. Tam se nás ujal ředitel RNDr. Z. Melich se svými spolupracovníky a předvedli nám jak z čiročirých kostek

Účastníci Skeptikonu 2007

skla dělají všeliké velepřesné čočky, zrcadla, hranoly a filtry zejména pro astronomické a laboratorní přístroje a to nejen pro viditelné světlo. Samozřejmě nás všechny svými optickými kejky naprosto okouzlili. To se prostě nedá vypovědět - musí se to vidět! Odcházel jsem s pocitem, že opouštím znamenité, skromné kumštýře důvtipu a přesnosti.

Hrozná zkratka SUPŠ trochu zakrývá krajně potěšitelnou instituci, pěstující budoucí umělecké kováře a zámečníky, rytce, šperkaře, kamenobrušiče a zlatníky. Avšak vstoupíte-li tam, nejspíš upadnete v nadšení při pohledu na výtvořky studentů. Tak se nám i stalo. Viděli jsme spoustu nápadů – i elegantních i hlubších i žertovných – a zpravidla dokonalé, přesné zpracování uměleckých artefaktů. Budete-li poblíž, určitě tam zkuste nějak vniknout.

Velmi zajímavé je také městské muzeum (též na Skálově ulici) – zejména mineralogická expozice. Vždyť Turnov je městem optiky krásných kamenů. Svoji procházku po městě prodlužte parkem dolů k Jizeře a proti jejímu proudu až k legendární hospodě “Zrcadlová koza” a případně o 4 km dále do Rakous.

SKEPTICKÉ BODLINY

CARLOS CASTANEDA A MÓDNÍ ŠAMANISMUS

Roman Polach

Šamanismus je dnes v módě. Knihkupectví jsou zaplavena knihami o kultuře a filozofii různých indiánských kmenů a mnoho lidí věří, že domorodí obyvatelé Ameriky žili v dokonalé harmonii s přírodou, znali toho o světě a o vesmíru více, než naše západní civilizace se svými drahými teleskopy a laboratořemi. 22. 6. 2007 vyšel v příloze *Lidových novin* obsáhlý rozhovor s hercem Jaroslavem Duškem, který v posledních letech koketuje s šamanismem. Okouzila ho moudrost Tolteků. Tvrdí, že jídlo bylo původně určeno jen pro zábavu. **Nač utrácet za jídlo, když stačí brát energii ze slunce.** V médiích se prý vede proti slunci marketingová kampaň. Opalování na slunci podle něj nemůže způsobit rakovinu kůže. Sám se opaloval celé léto bez ochranných krémů a vidíte, jak je zdravý. Chtělo by se říct: uvidíme za pár let.

Zdá se, že růst zájmu o filozofii indiánských kmenů nastartoval jediný člověk a tím byl Carlos Castaneda. Jméno Carlos Castaneda je jistě mezi všemi hledači duchovna velmi známé. Proslavil se svými bestsellery *Učení dona Juana*, *Příběhy síly*, *Cesta do Ixtlanu* a jinými. V České republice bylo vydáno celkem 12 knih od tohoto autora a celkově se jich prodalo na světě přes 10 milionů kusů.

Castaneda se na začátku šedesátých let v době svých studií antropologie na Kalifornské univerzitě (UCLA) potkal na nejmenované autobusové zastávce kdesi v Arizoně s indiánským šamanem z kmene Yaqui. Carlos se zajímal o kulturu domorodých národů a tak s tímto

tajným indiánem jménem Don Juan strávil nějaký čas. Své zážitky pak popsal v knize *Učení dona Juana*. Ta z něj v krátké době udělala milionáře. Vyvolala určitý zájem i mezi vědeckými kruhy a někteří ji považovali za skvělé antropologické dílo. Kniha *Cesta do Ixtlanu* Carlosovi dokonce posloužila jako disertační práce, za kterou získal doktorát na UCLA. Časem ale začal vědecký přístup opouštět a stal se naplno žákem Dona Juana, za kterým se vydával do pouště a který mu postupně předával své „tajné vědění“. Jeho knihy byly stále víc a víc prosyceny neuvěřitelnými a fantastickými historkami. V několika svých knihách se zmiňuje o jakémsi iniciačním rituálu, **během kterého skočí z vrcholu stolové hory do propasti.** Jeho tělo se však během skoku jakoby odhmotní a po chvíli se ocitne opět na vrcholu hory.

Čtenáři si celá desetiletí kladli otázky, co lze z Castanedových knih brát doslova a co z toho je jen alegorie. Sám Castaneda prohlašoval svoje příběhy za líčení skutečných událostí a toto tvrzení nikdy neodvolal. Možná proto, že fiktivní příběhy by se neprodávaly tak dobře jako skutečné poselství moudrého indiánského šamana. Ale už od vydání první knihy se začaly ozývat hlasy, které tvrdily, že šaman Don Juan je smyšlená postava. Richard de Mille ve svých knihách prokázal, že Castaneda při psaní svých knih často čerpal z již vydaných děl. Došel k tomuto závěru: „**Carlosova dobrodružství nevznikla v Sonorské poušti, ale v univerzitní knihovně UCLA.**“

V roce 1973 se Castanedovo jméno objevilo na titulní stránce magazínu *Time*. Novináři se rozhodli prověřit spisovatelovu minulost a zjistili, že většina věcí, které o sobě prohlašoval, jsou lež. Nepokrytě lhal o místě

(Peru, nikoliv Brazílie) a datu svého narození, o své údajné službě u vojenských jednotek, o své rodině, atd. Jeho dávný přítel z Peru pro *Time* řekl: „**Carlose jsme měli všichni rádi. Byl veselý, duchaplný, měl představitelství...Byl to velký lhář, ale opravdový přítel.**“

Castaneda z tohoto článku vůbec nebyl nadšený a od roku 1973 se přestal objevovat na veřejnosti, stáhl se do ústraní, odmítal se nechat fotografovat a poskytovat rozhovory. Prodeji jeho knih ale články v *Time* ani rozhovory Richarda de Mille nijak vážně neuškodily. Na články v novinách se brzy zapomnělo, ale mýtus o indiánském šamanovi Don Juanovi trval dál. Co na tom, že ho nikdy nikdo neviděl. Charismatický Carlos byl obklopený neformální skupinou svých věrných žáků, kteří také toužili dozvědět se tajemství indiánské moudrosti. **Tato skupina s postupem let stále více připomínala sektu.** Žáci museli vymazat svou „osobní historii“. Dostali nová jména, nesměli se stýkat se svou rodinou. Carlos si členy své skupiny pečlivě vybíral. Většinou to byly mladé ženy, se kterými pak měl obvykle sexuální poměr (třebaže oficiálně kázal pohlavní zdrženlivost) Panovala mezi nimi neuvěřitelná atmosféra soupeřivosti a žárlivosti.

Jedna novinářka z magazínu *Paris-Match* se zúčastnila Carlosova semináře v Anaheimu a napsala o něm následující: „**Člověk, který neustále opakoval, že není žádným guru, byl ze všech guruů nejabsolutističtější. Neústupný, sektářský, dogmatický, nestrpěl žádný odpor, žádnou kritiku.**“

Castaneda také v devadesátých letech založil kurzy „magických pohybů“ zvaných Tensegrity, což vypadá jako jakási podivná kombinace moderního tance a Tai-či. Tuto techniku si prý předávali toltéčtí šamanové po 25 generací. Nové skupiny Tensegrity vznikají po celém světě dodnes. Carlosem založená společnost Cleargreen na nich zjevně slušně vydělává.

Castaneda v posledních letech svého života na svých seminářích často mluvil o svém skoku do propasti a tvrdil, že podstoupení takové zkoušky je nejvyšším cílem života. Je to přímá cesta do vyšších dimenzí. Ve své poslední (za jeho života vydané) knize *Čtenáři nekonečna* naznačuje, že si **nemyslí, že by měl zemřít sám.** Někteří z Castanedových nejbližších se tehdy zřejmě rozhodli svého mistra následovat do „vyšších světů“. Nebrali líčení o skoku do propasti jako nějakou alegorii, ale jako skutečný prožitek, zvláště když je o tom jejich guru neustále ujišťoval. Věřili, že skok do propasti neznamena smrt, ale naopak pokračování života na vyšší úrovni. V roce 1998 se nemožné stalo skutečností. Sám velký guru Carlos Castaneda zemřel jako obyčejný člověk z masa a kostí. Hned nato bylo jeho tělo v tichosti spáleno. Veřejnost se o této události dozvěděla až s odstupem několika měsíců.

Bezprostředně po Castanedově smrti zmizelo 5 jeho žákyň (neboli čarodějek, jak se nazývaly) beze stopy. Carlosova organizace Cleargreen suše oznámila, že čarodějky jsou „na cestách“. Mnozí ale pojali podezření, že se rozhodly pro skok do propasti, aby následovaly svého mistra do „vyšších světů“.

Veškeré pochybnosti zmizely o několik let později, když byly v Údolí smrti nalezeny ohlodané lidské ostatky. Vzhledem k jejich stavu nebylo tehdy možné provést ani test DNA. Ten se tak mohl provést až v roce 2006 díky nové metodě získávání vzorků DNA. Ukázalo se, že ostatky patří Patricii Partinové, jedné ze zmizelých čarodějek. Zbylé čtyři pohřešované se nepodařilo najít dodnes.

Můžeme tedy uzavřít, že Carlos Castaneda desítky let úspěšně vodil za nos nejenom miliony čtenářů po celém světě, ale dokázal oklamat i některé zkušené antropology z kalifornské univerzity, kteří uvěřili v reálnost učení Dona Juana. **Vydavatelství Simon and Schuster dodnes vydává jeho knihy jako literaturu faktu (non-fiction).** Stále se prodávají dobře ve světě i u nás a mnoho čtenářů nejspíš pořád věří, že učení Dona Juana je přinejmenším zčásti skutečné. Pokusí se i někdo z nich o přestup do „vyššího světa“ skokem do propasti?

Musím přiznat, že Castanedovy knihy na mě udělaly dojem. Jsou vzrušující, tajemné, magické. Vnucují myšlenku, že lidský život musí mít hlubší význam. Nelze mu upřít, že byl skvělý spisovatel, který uměl zaujmout čtenáře. Když jsem ale začal pátrat po skutečném Castanedovi, brzy jsem ztratil veškeré iluze. Zůstalo jen mrazení v zádech. Je možné, aby autor tak krásných a moudrých knih byl jen obyčejný manipulátor?

Bohužel je. Stačí jen otevřít oči. Esoterická scéna se podvodníky přímo hemží.

Možná měl Carlos Castaneda pravdu přinejmenším v jednom, když napsal: „**Všechny cesty se podobají. Nevedou nikam.**“

FLEGR VERSUS DARWIN

Jiří Heřt

Žijeme v tak složitém světě jako nikdy v minulosti a musíme se v něm, není zbytné, umět orientovat, nechceme-li být jen pasivním zrnkem v mlýnici světa. K těm nezbytným znalostem patří i biologie a její snad nejvýznamnější součást, darwinovská evoluční teorie. Výrok T. Dobzhanského, slavného evolucionisty: „*Nic v biologii nedává smysl, leč z hlediska evoluce*“, příliš nadsazen není. Ale nejde jen o pochopení světa. Porozumění evoluci a jejím mechanismům má i obrovský praktický význam pro ochranu přírody, pro šlechtění rostlin a živočichů aj.

Přesto byla biologie a zejména její evoluční teorie donedávna na okraji zájmu naší společnosti a navíc byla a dosud je opakovaně a z různých stran kritizována a napadána. Příčiny této situace jsou dostatečně známé. V době komunismu, který chtěl „poroučet větru, dešti“ a změnit svět, se mylná představa Lysenka a Lepešinské o dědičnosti získaných vlastností stala vítaným politikem a vládnoucím paradigmatem v biologii celého východního bloku. Darwinovo dílo se vydávalo postupně a jen s obtížemi, a moderní darwinismus byl ostře odmítán pod nálepkou mendel-weissmann-morganismu. Díla neodarwinistů byla nedostupná. Tomuto klimatu odpovídala výchova biologů. Přední

čeští evolucionisté byli zbavováni svých míst nebo emigrovali. Deformovaný pohled na darwinismus spolu se snahou (marnou) o obhájení názoru o dědičnosti získaných vlastností u nás přetrvával po celou dobu totality a jen pomalu se měnil i v dalších letech. Útoky na darwinismus spolu s propagováním nových protidarwinistických postmoderních evolučních teorií, jako byl např. strukturalismus, se objevovaly i na stránkách časopisu AV ČR Vesmír.

Zatímco v okolním vědeckém světě se Darwinova evoluční teorie rychle vyvíjela, vydávalo se množství odborných publikací a i veřejnost byla s její podstatou dostatečně seznamována – i v rámci dlouhodobého a dnes sílícího střetu s kreacionismem – u nás situace stagnovala. Neexistovala jediná česká učebnice evoluce a na knižním trhu se objevilo jen pár popularizačních esejistických knih S.J. Goulda. Situace se změnila teprve v posledních letech. Do češtiny bylo přeloženo v rychlém sledu několik knih Richarda Dawkinse a v r.2004 byla vydána v nakl. Paseka první česká kniha o evoluci autorů Zrzavý J., Storch D., Mihaluk S. „Jak se dělá evoluce“. V r.2005 pak vyšla v nakl. Academia rozsáhlá moderní učebnice, „Evoluční biologie“ J. Flegra z Parazitologického ústavu Přírodovědecké fakulty UK a o rok později následuje jeho další kniha, populárně zaměřená, s názvem „**Zamrzlá evoluce**“ s podtitulem „**aneb je to jinak, pane Darwin**“ (nakl. Galileo). Není divu, že už vzhledem ke svému názvu vyvolala mimořádný zájem veřejnosti. Stal se z ní bestseller, byla odměněna cenou Magnesia litera za literaturu v populárně vědecké oblasti, byla o ní napsána série příznivých recenzí a rozhovorů s autorem, naposled v Respektu (č. 19/2007), kde se dočteme, že „**kniha popírá panující evoluční teorie Ch. Darwina a R. Dawkinse**“. Mezi nadšenými recenzemi téměř zaniká jediná kritická stať T. Grima a V. Remeše v časopise Vesmír (č.5/2007). Dovolím si přiložit polínko.

Kniha je dílem mimořádně zajímavým, ale kuriózním. Je to totiž hybrid, složený ze dvou myšlenkově zcela odlišných částí. První část je výkladem darwinistické evoluční teorie, druhá pak její kritikou a výkladem autorovy teorie o „zamrzlé“ evoluci. Obě části se svou hodnotou liší jako den a noc. Sám Flegr zde vystupuje jako Janus, muž dvou tváří. V první části jako přesvědčivý seriózní vědec, v druhé jako megalomaničtý fantasta.

Koncepce první části je výborná. Flegrovi se v ní podařilo dokonale skloubit několik hledisek. Především v ní podal soustavný a přehledný výklad Darwinovy evoluční teorie, její historie i jejího současného stavu, a to velice čtivým a srozumitelným způsobem. Text zpestřil a aktualizoval četnými zajímavými poznámkami, narážkami a vtipy, a zdařilo se mu tak zvýšit přitažlivost odborného, pro laika jistě obtížného tématu. Současně vložil do textu, do žlutých rámečků, odborný výklad všech termínů, na které čtenář v knize narazí. A konečně do textu nenásilně vsadil svůj pohled do zákulisí vědy a vědecké práce. Popis vědecké metody, způsobu vědecké práce, experimentu, modelování atd. jsou pro

laického čtenáře a často i pro biologa nesporně stejně zajímavé jako autorovy mnohdy satirické poznámky o omylech vědy, sporech mezi autory, přidělování grantů, těžkém boji o prosazení vlastních názorů a publikací. Flegr honil a úspěšně dohonil několik zajců najednou. Je to text formálně i myšlenkově brilantní a cena Magnesia litera je zasloužená. Ale abych jen nechválil, přece jen alespoň na jednu maličkost musím upozornit. Přes maximální snahu nelze totiž vyložit vysoce odborné a složité téma tak, aby bylo srozumitelné každému. Pro mnohého nebiologicky vzdělaného čtenáře bude studium knihy náročné.

První část knihy se však přibližně v polovině začíná měnit, přibývá kritiky darwinismu a vynořuje se autorova vlastní koncepce. A začínají problémy. Flegrova kritika Darwina není přesvědčivá, objevují se nepřesnosti ve výkladu, zjevné omyly, místo věcné argumentace a přesných hypotéz se objevují domněnky, fantazie, logické přehmaty. Než toto tvrzení rozvedu, musím Flegrovu teorii alespoň stručně představit. Flegr se domnívá, že vývoj každého druhu probíhá ve dvou diametrálně odlišných etapách, zatímco darwinismus (podle Flegrova mylného tvrzení) předpokládá evoluci plynulou. V první etapě, v rozsahu 10.000 – 20.000 let, druh podle Flegrovy teorie vzniká a vyvíjí se, evoluuje. Pak se v důsledku složitých interakcí mezi jednotlivými geny a jejich variantami (alelami) evoluce zastavuje a po další miliony resp. desítky milionů let druh zůstává neměnný. Plastický stav druhu přejde do stavu zamrzlého. Teprve při oddělení malého počtu jedinců se může v takové malé skupině znovu rozběhnout evoluční proces a vzniknout tak druh nový. Starý vymře.

Jenže každá hypotéza a tím spíše teorie se musí opírat o realitu, o fakta, jak sám Flegr v prvním díle své knihy zdůrazňuje. Paleontologická fakta však takovou dvoufázovost evoluce jako obecně platný jev neprokazují. Bylo už skutečně mnoho studií na toto téma s různým výsledkem. Některé nacházejí plynulý, postupný vývoj druhu, jiné naznačují, že se některé druhy skutečně objevují náhle a pak zůstávají prakticky trvale neměnné. Jenže to nelze tvrdit s jistotou. Neměnná je kostra, nic víc paleontolog nemá zpravidla k dispozici. Výrazné evoluční změny ve stavbě a vzhledu měkkých tkání zastihnout nelze.

Stejně tak jako nefungují fakta, tak nefungují ani spekulativní Flegrovy úvahy o nemožnosti prosazení nových alel v rámci složitých mezigenových vazeb. Jestliže vznikne nová dominantní alela, prosadí se stejně dobře ve velké i malé populaci. Jistěže se ve velké populaci šíří pomaleji, ale vzniká zde zase úměrně větší množství nových mutací a rychleji se obohacuje genofond druhu. A to, že se vliv nové alely nemůže prosadit a že dokonce její vliv na vznik znaku může být podle podmínek různý až i opačný, bylo sice v řadě případů pozorováno, ale jako obecný, zákonitý jev to lze vyloučit. Stačí porozhlédnout se po výsledcích genetického inženýrství. Vnesený gen se zpravidla prosadí stejným způsobem bez ohledu na zcela jiný

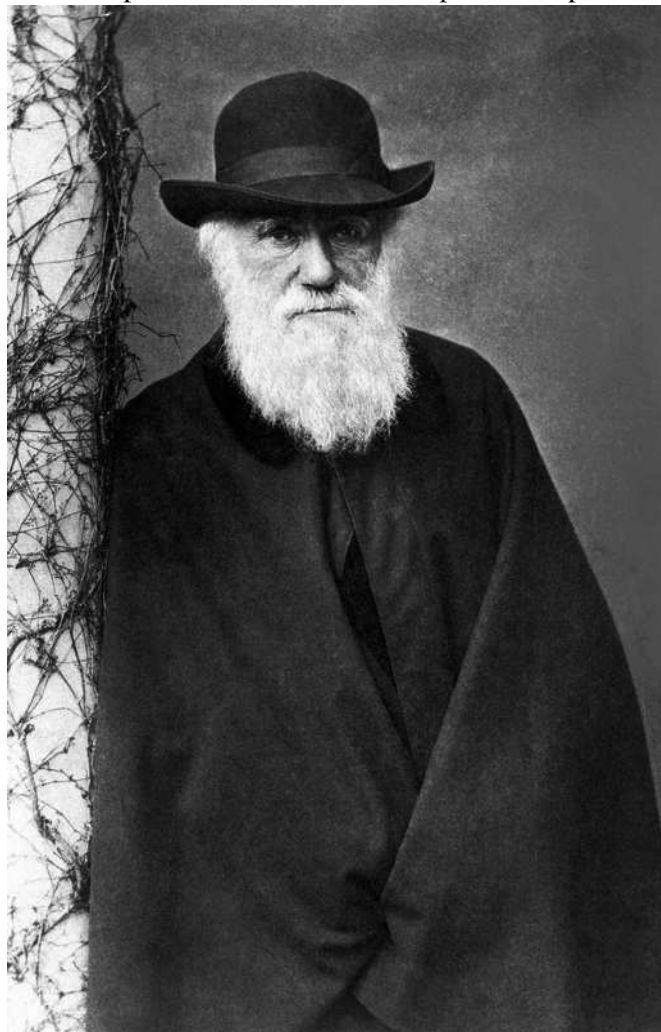
genom. Ostatně existuje nesčetné množství studií, které dokumentují, že se vliv některých alel včetně nových mutací v dalších generacích nerozplývá v důsledku složitých interakcí, jak tvrdí Flegr, ale dědí se spolehlivě do dalších generací. Sporné je i Flegrovo vysvětlení, že jsou druhy zamrzlé proto, že si vyvinuly stabilní životní strategii, která je už neměnná. Úplně při tom zapomíná, že tyto strategie, tedy vzájemná hra mezi alelami téhož genu nebo různých genů (kterou lze analyzovat pomocí teorie her) platí jen při zachování stálých podmínek. Ty se však mohou v čase rychle a trvale měnit, ať už jde o klima nebo o změnu ve spektru vegetace nebo soupeřících živočichů. Flegr se také snaží podpořit svou teorii poukazem na to, že se některé druhy rostlin a živočichů podařilo domestikovat, zatímco jiné ne. Ty první jsou podle Flegra plastické, ostatní zamrzlé. Proto se domestikace nezdařila. Nabízí se otázka: skutečně nejsou domestikované druhy starší než 10.-20.000 let, takže nestačily zamrznout? Proč Flegr takový prostý důkaz nepodal? Suma summarum, Flegr z některých zjištění, někdy i ojedinělých, vyvozuje neoprávněně obecně platné zákonitosti, a z nepřehledného množství způsobů a rychlostí evoluce jednotlivých druhů uznává jediný, společný model – buď anebo, všechno nebo nic, evoluce nebo stasis.

V kritice jednotlivin nebudu pokračovat, odkazují na kritický článek Grima a Remeše, kde je uvedeno množství jiných kritických argumentů, nehledě k tomu, že každý biolog v knize najde omyly a nedůslednosti další. Chci však poukázat na problém zásadní: Flegr tvrdí, že je darwinismus neplatný, a to jak v původní Darwinově podobě, tak i rozpracovaný do podoby neodarwinismu, resp. „Nové syntézy“, a že je neplatná i Dawkinsova koncepce o sobeckých genech. Flegr to říká kategoricky. Citují: „*Darwinův model nemůžeme považovat za základ vědeckých teorií týkajících se vzniku a vývoje života*“ (str. 18). „*Teorie sobeckého genu... stejně jako ta starší Darwinova teorie individuální selekce je v podstatě chybná*“ (str. 165). „*Ani Darwin, ani Dawkins, jak tedy kudy dál?*“ (str. 169). „... *sbohem báječný darwinovský světe*“ (str. 239). „... *současné, stále ještě neodarwinistické uchopení evoluční biologie je s největší pravděpodobností od základu chybné...*“ (str. 290). Flegr považuje svou teorii za „*koperníkovskou revoluci v evoluční biologii*“ a nabízí nové paradigma. Inu, velká a silná, velice sebevědomá slova.

Proč je však darwinismus „od základu chybný“? Čtete dobře! Ch. Darwin napsal knihu a vyslovil teorii „*O původu druhů přirozeným výběrem*“. A co tvrdí Flegr? Druhy vznikají a vyvíjejí se přirozeným výběrem, přesně podle Darwinovy teorie (???). Flegrovou novinkou je to, že se tak děje jen v malé populaci a jen v určitém, plastickém období, pak evoluce zamrzne. Takže: **V době, kdy probíhá vznik a evoluce druhu, platí podle Flegra darwinistický výklad – a v době, kdy evoluce neprobíhá, se evoluční mechanismy neuplatňují.** (To je objev!). **Z toho podle Flegra plyne, že je darwinismus špatný, neplatný!!**

Je to tedy jinak, pane Darwin? Nikoli, je to přesně tak, jak navrhl Darwin a jak to rozpracovala moderní darwinistická evoluční teorie. Základním mechanismem evoluce (kromě série dalších mechanismů, které jsou součástí neodarwinismu) je přirozený výběr účelných znaků a alel jejich genů, a jestli probíhá rychleji nebo pomaleji, nebo jen v určitém období, to je věc vedlejší. Ostatně, Darwin nikdy netvrdil, že evoluce probíhá trvale nebo dokonce stále stejnou rychlostí, ani se touto otázkou nezabýval. Podtitul knihy je tedy chybný, nepravdivý, matoucí a křivdící Darwinovi, nehledě k tomu, že ani není příliš slušný, že, pane Flegr.

A ještě něco. Je Flegrovo dělení evoluce na dvě fáze takovou novinkou? Není. Už v r.1972 si N. Eldridge a S.J. Gould všimli toho, že evoluce může probíhat různou rychlostí. Vyslovili tzv. „teorii přerušovaných rovnováh“ (punctuate equilibrium), podle níž je zpočátku vývoj druhů rychlý až explozivní, později se zpomaluje a zastavuje. Druhou, pomalou fází nazvali stází. (Určitě je to vhodnější termín než „zamrzlá evoluce“. V analogii s tím bychom mohli stání nazývat „zamrzlou chůzí“ a mlčení „zamrzlou řečí“.) Jejich koncepce byla samozřejmě prověřována a zjistilo se, že vývoj některých druhů je podle paleontologického záznamu skutečně skokový, „punktualistický“, vývoj jiných druhů však plynulý, „gradualistický“. Jinou námitkou je, že tato „exploze“ není ani zdaleka tak prudká. Např. náhlé

Charles Darwin

objevení nových druhů a tříd živočichů na konci kambria před 600 miliony let, na které se autoři odvolávali, trvalo ve skutečnosti přibližně 10 milionů let. Gould později své výroky o jejich nové „obecné teorii, která měla nahradit darwinismus“ odvolal a prohlásil se za přesvědčeného darwinistu. Flegr tedy připojil k teorii (všeobecně nepřijaté) přerušovaných rovnováh jen domněnku, že stáze je způsobena složitostí genových interakcí ve velké populaci. Je to důvod k odmítnutí darwinismu a prohlásit ho za od základu chybný a špatný?

Kniha, jak plyne z recenze, je tedy hodně rozporná, a rozpor je to pro mne nesrozumitelný. Doc. Flegr je autor vysoce vzdělaný s širokým kulturním rozhledem, napsal skvělou učebnici – troufnu si říci na světové úrovni –, má za sebou vysoce ceněné práce z oboru parazitologie, např. nedávný objev o vlivu parazita *Toxoplasma gondii* na chování člověka a na jeho plodnost. To vše kontrastuje s jeho teorií „zamrzlé evoluce“, která kulhá na všechny její nohy. Nedělá si autor legraci? Neprovokuje jen? Nemstí se a netrestá odborníky a nevinnou veřejnost za to, že publikace prvního znění jeho teorie v časopise *Rivista de Biologia* v r.1998 nevyvolala žádnou odezvu? Rád bych se mýlil.

Nicméně je zcela jisté, že Flegr překročil meze vědecké etiky. Při své inteligenci a rozhledu si musí být vědom, že jeho teorie je pouhou a ne zcela novou hypotézou, která je sice inspirativní a může se v budoucnu zčásti potvrdit a stát se tedy cenným kamínkem přiloženým k darwinistickému výkladu evoluce, ale rozhodně se nestane novým evolučním „paradigmatem“. Především ale rozhodně nevyvrací základní mechanismy evoluce druhů, jak je vykládá dnešní, stále zdokonalovaná a rozšiřující se neodarwinistická teorie. Proč se tedy Flegr staví megalomaničticky na úroveň Darwina a Koperníka? Nemyslím, že by to myslel vážně. Je to nejspíše jen taktika, a efektní a účinný marketingový tah. Sám přiznává, že svou knihu napsal pro neodbornou veřejnost proto, že nemohl prorazit na fóru odborném. Nechtě tedy o správnosti vědecké teorie rozhodne lidové referendum. A na laiky a média je přece nutno jít s kanónem, v současném stylu. Je to fér? Je slušné, předestřít veřejnosti takový mystifikující výklad evoluce a získávat ji lacinými triky, jako je titul knihy? A patří vůbec do popularizační knihy diskuse nebo spíše přesvědčování laické veřejnosti o správnosti zcela hypotetické koncepce? A uvědomil si Flegr, že svou knihou, resp. svými výroky nahrává kreacionistům? Svědci Jehovovi, „vědečtí kreacionisté“ i dnešní množící se zastánci „inteligentního designu“ mezi našimi postmoderními intelektuály, ti všichni se na jeho knihu budou s velkým halasem odvolávat. „*Vidíte, i velký evoluční biolog....atd.*“

A někteří „filosofové“ Flegrovy názory ještě vylepšují. Třeba St. Komárek, který k „Zamrzlé evoluci“ napsal nadšenou předmluvu, přidává k Flegrově „revoluční teorii“ další zajímavý doplněk. Dnešní evolucionisté, rozuměj na rozdíl od Flegra, jsou podle Komárka přesvědčeni, „že hmota je *cosi nadaného jen inercií, pasivní výplň prázdnoty, něco bez vlastní aktivity,*

neřku-li něčeho, jako je „intence“, či snad dokonce „záměr“ či „vůle“. Zřejmě je to jinak. Nemluví-li Komárek o Bohu, pak se postmoderně vrací k dávno překonané Drieschově entelechii a konečnému bodu Omega Teilharda de Chardin. Flegrovi však křivdí, nic takového v jeho knize nenajdeme. Avšak – souhlasí nebo nesouhlasí Flegr s Komárkovou předmluvou?

Recenzi nelze protahovat do nekonečna, dovolte mi závěr. Kniha je skvělou učebnicí evoluční biologie (darwinismu). Každému ji doporučuji, protože jde o téma opomíjené a protože se biologie dnes dostává stále více a rychleji do středu nejen vědeckého výzkumu, ale i do praktických aplikací. Čtete ji však jen do poloviny, pak ji s klidem odložte, dále byste nerozuměli nebo byste byli zmateni.

Kniha by si zasloužila i další ocenění, nejen cenu „Magnesia litera“. Kdybychom my, Český klub skeptiků „Sisyfos“, předávali ceny za popularizaci vědy, pak bych doporučil dát autorovi cenu nejvyšší, nazvanou třeba, jako vzpomínku na Carl Sagana, „Zlatá svíce“ nebo „Zlatá pochodeň“. To za první část knihy. Za tu druhou bych Vám, pane Flegr, nejraději předal stejně významnou cenu, cenu „Bludný Balvan“ za bludné myšlení, kdybych si ovšem byl jist, že jste to vše myslel vážně.

ESOTERICI A ANIČKA

Leoš Kyša

Neuvěřitelný příběh neexistující třináctileté Aničky, kterou stvořila dvaatřicetiletá Barbora Škrlová, pravděpodobně příslušnice sekty odštěpené od Hnutí grálu, vzbudil zájem nejen médií a široké veřejnosti, ale i esoteriků.

Ti, jak je jejich zvykem, začali hned Aničku hledat a podávat policii i bulváru informace o tom jak jí je a kde se nachází. Pojdme si zopakovat fakta. Krátce po útěku z brněnského Klokánku (v noci z jedenáctého na dvanáctého května) zmizela Barbora Škrlová z republiky do Holandska. Nebyl to pro ni žádný problém. Stačilo použít svou vlastní identitu a doklady. Informace o tom, že Anička neexistuje a ve skutečnosti se jedná o Škrlovou, prosáklly na veřejnost okolo dvacátého května. Později se Škrlová novinářům světila, že se chvíli sama skrývala v Jeseníkách a pak odjela vlakem do Holandska. Policie však beznadějně po vymyšlené Aničce Mauerové pátrala ještě několik dní. A s nimi i naši esoterici. „Anička se najde do týdne živá, ale bude na tom špatně zdravotně,“ pronesl sedmnáctého května do kamer televize Nova senzibil Bohumil Dvořáček. Podle něj se měla Anička nacházet ve čtvercové chatě s půdním prostorem s výhledem na tři kopce. Přiblížil, že by se mohlo jednat o Kuřim, Tišnov nebo Veverskou Bytíšku. Další esoterik pro změnu policii uvedl, že je dívka uvězněna ve sklepě v bývalé hájovně u Březiny. Policie na místo dokonce vyjela, ale nic nezjistila.

Do pátrání se pustila i kartářka Iveta Lejsková-Vojtová spolupracující s bulvárním deníkem Šíp. „Malá Anička je podle karet naživu. Hlídá ji nějaký muž, někdo z rodiny,“

napsala kartárka o neexistující dívce 21. května. Devatenáctého května otiskl Blesk hned několik postřehů různých esoteriků. Kartárka Jarmila Klokočnicková z Litoměřic z karet vyčetla, že se dívka zdržuje v okruhu zhruba sedmdesát kilometrů od brněnského azylového centra Klokánek z něžž zmizela. „Při útěku jí pomáhal kluk ve věku do osmnácti let,“ uvedla také.

Psychotronik Ondráček uvedl, že Anička se nachází na Brněnsku. „Je někde v okolí Brna a je jí velmi zle. Nic bližšího říct nedokážu. Rušivě do toho vstupuje neznámý muž,“ uvedl Ondráček. Ještě dál šel psychotronik Ladislav Seidl. Ten tvrdil, že se Anička skrývala u příbuzných v Tišnově nedaleko Brna.

A že to zase esoterikům s hledáním ztracené holčičky nevyšlo? Že nepoznali, že žádná Anička neexistuje a její stvořitelka Barbora se schovává nejdřív v Jeseníkách a poté v Holandsku? To zřejmě netrápí ani esoteriky, ani bulvár. Ani jedni si z fatálních omylů ponaučení nevezmou. Bulvár nemá důvod a esoterici si vždycky najdou vysvětlení. Určitě jejich snahy narušily nějaké zatrolené geopatogenní zóny.

BUDOU UČITELÉ UČIT DĚTI PODLE ZNAMENÍ?

Leoš Kyša

Astrolog za peníze ministerstva školství přednáší budoucím učitelům jak diferencovat a učit děti podle znamení zvěrokruhu.

Pedagogická fakulta Univerzity Palackého (UP) v Olomouci připravila dvouletý projekt financovaný Evropským sociálním fondem a MŠMT s názvem **„Centrum inovativního vzdělávání (CIV): Rozšíření profesních kompetencí budoucích a stávajících učitelů pomocí deseti nových výukových modulů“**. Projekt je určen studentům UP se zaměřením na posluchače fakult vzdělávajících učitele (fakulta pedagogická, přírodovědecká, filosofická, tělesné kultury a sportu) a učitelům ZŠ, SŠ, VOŠ a pedagogům DD a DDM v Olomouckém kraji.

V rámci projektu proběhlo již devadesát workshopů zaměřených na reformu vzdělávání zejména při přípravě učitelů. Z workshopu konaného sedmáctého dubna tohoto roku však racionálně uvažujícího člověka zamrazí. Přednášejícím je mediálně poměrně známý astrolog Milan Gelnar a tématem workshopu? **Výchova dětí podle znamení**. Na tento seminář ve kterém se budoucí učitelé učí jak přistupovat ke svým žákům podle jejich data narození upozornil Český klub skeptiků Sisyfos jeden z našich příznivců.

Obrátil jsem se proto na ministerstvo školství, zda příslušní úředníci vůbec tuší, že tato instituce zodpovědná za vzdělávání v této zemi financuje propagaci okultní pavědy. Odpověď mě velmi překvapila. Nejenže ministerstvo o workshopu olomouckého CIV ví, dokonce jej před zvědavým novinářem hájí.

„Ve svých dotazech neustále uvádíte, že astrologie je „přednášena“ a „konají se přednášky“ - již ve svém před-

chozím mailu jsem zmiňovala, že projekt probíhá formou workshopů. Nejedná se tedy o přednášky, ale o semináře s praktickým zaměřením, jejichž cílem není propagace jediné metody jako správné na úkor jiných metod.

„Výchova dětí podle znamení“ je název jednoho z dvouhodinových workshopů, který nepovažujeme za propagaci astrologie jako exaktní vědy, jedná se o jeden z alternativních přístupů k dítěti (podotýkám, že se jedná o jeden z přístupů, opět zde nelze hovořit o propagaci tohoto přístupu jako jediného správného), kdybychom chtěli použít příměr, lze toto srovnávat např. s waldorfskou pedagogikou, která je využívána jako jeden z alternativních přístupů na některých školách.

Cílem zmíněného workshopu není prosazení toho, aby učitel přistupoval k dítěti výhradně na základě znamení zvěrokruhu, cílem je spíše rozšířit učitelům spektrum přístupů na základě aktuální společenské situace,“ napsala mi v jednom z emailů Karolína Svobodová z odboru vnějších vtaů a komunikace Ministerstva školství. Musím přiznat, že po tomto emailu jsem si skutečně oddychl. Učitelům je tedy astrologie předkládána jenom jako jeden ze způsobů přístupu k dětem, který mohou používat a také nemusí. Není to krásné?

Ředitelka CIV paní Dora Assenza zašla ve své odpovědi ještě dál. Dlužno podotknout, že ji vůbec neposlala mě, přestože jsem jí své otázky poslal, ale pouze ministerstvu, které mi je laskavě přeposlalo.

„Centrum inovativního vzdělávání (CIV) je nezávislé a neideologické, nezastává jeden směr ve vědě, vzdělávání a politice. Neukazuje jeden pohled na svět, ale naopak, vítá široké spektrum názorů. Úkolem CIV je rozlišovat a prezentovat rozličné směry, ve kterých lze nalézt podněty k vědeckým analýzám a diskusím. Podstatou Centra je podchytit „best practice“ z různých vzdělávacích projektů, jejichž hlavní charakteristikou je otevřenost a kritické hodnocení myšlenek. Pojem „inovativní“ v názvu Centra představuje novum v komplexnosti, kdy CIV nabízí široký záběr témat najednou a sdružuje organizace a jednotlivce v ČR, kteří nemusí zastávat stejné pohledy. Jak je běžné na univerzitách, CIV jako vzdělávací instituce vítá kontroverzní debaty. Rozvíjí tak myšlení účastníků a odlišuje se od těch, kteří by chtěli vyloučit některá témata a myšlenky z akademických debat. Během tří semestrů proběhlo 90 workshopů, které vedli lektoři z celé ČR. Každý lektor měl možnost představit své téma v krátkém časovém horizontu dvou vyučovacími hodinami. Účastníci workshopů tak získali dovednosti a povědomí o tom, co je jim přínosné. Podle značného zájmu o workshopy, kladných evaluací a ohlasů soudíme, že náplň i lektoři byli vybráni správně. Milan Gelnar, jeden ze 70 lektorů, prezentoval dne 17.4. 2007 v P-centru téma o výchově dětí, které spadá do výukového modulu „Přístup k dětem podle individuálního psychického vývoje“. Sešel se nadprůměrný počet lidí, 48 účastníků z řad studentů a učitelů, účast byla dobrovolná. Podle reportáže z workshopu, diskusních příspěvků a evaluace byl workshop veden na vysoké úrovni. Lektor je zkušený a byl si vědom, že jeho téma je kontroverzní na uni-

verzitní půdě. Podle účastníků byl přístupný k diskusi. Ohledně kritiky pana Leoše Kyši k obsahu workshopu je nutné zmínit několik zásadních faktů - za prvé, obava, že Evropská unie a MŠMT financují horoskopy a předpovědi je bezpředmětná, protože toto nebylo tématem workshopu. Za druhé, novinář se neúčastnil ani jednoho workshopu a není tudíž zřejmé, na základě jakých empirických podkladů dochází k hodnocení.

Za třetí, novinář nebere v potaz svobodu projevu na akademické půdě, což je jeden ze základních principů, na kterých univerzity v otevřených společnostech stavějí. Dokonce i kdyby workshop nenaplnil podmínky kvality (což naplnil), ani CIV, ani univerzita, ani MŠMT nejsou odpovědní za to, co je v plné kompetenci přednášejícího. Za čtvrté, to, co pan Kyša nazývá „okultní pavědou“, je předmětem vědecké analýzy, lze najít mnoho vědeckých studií, které se zabývají např. tím, zda astrologie má nebo nemá empirický základ.“

Vyjádření paní Assenza mě, bohužel nejen obrazně, shodilo ze židle. Nevím co je horší. Zda to, že ředitelka Centra inovativního vzdělávání při Univerzitě Palackého obhajuje a nechává vyučovat astrologii nebo že ministerstvo s klidným srdcem tuto její odpověď vzalo na vědomí.

Zajímalo by mě o jakých vědeckých analýzách paní Assenza mluví. Ty o nichž ví Český klub skeptiků vždy velmi jasně hovoří v neprospěch astrologie.

Dovedu si dost dobře představit jakou paseku může učitel, věřící svému přednášejícímu, s dětmi udělat, když k nim bude přistupovat podle znamení zvěrokruhu místo znalostí z vývojové psychologie. Paní Assenza zřejmě ne.

Děším se co dál bude CIV za podpory Ministerstva školství učitelům přednášet. Jak jasnovidně zjistit, zda žáci neopisují? Základy alchymie? Jak své žáky bránit před černou magií?

Myslím, že se jen velmi těžko budou hledat adepti na Bludný balvan v kategorii družstev, kteří by při dalším udělování těchto tradičních anticen za matení české veřejnosti Centrum inovativního vzdělávání a Ministerstvo školství předběhli. Za tohle si jej totiž zaslouží měrou vrchovatou.

Jak se seknul Milan Gelnar

Milan Gelnar se kromě své pedagogické činnosti věnuje i věštění budoucnosti pomocí horoskopů pro zpravodajský server iDnes.cz.

V loňském roce se počátkem listopadu zaměřil na osud Kamily Velikovské, na osm let vězení odsouzené ženě, která zastřelila svého manžela. Velikovskou čekalo rozhodnutí vrchního soudu.

„Soud bude ke Kamile příznivě nakloněn a jeho rozhodnutí nebude nikterak dramatické,“ vyčetl z hvězd Milan Gelnar. Rozhodnutí vrchního soudu ovšem dramatické bylo. Místo předchozích osmi let přiklepli soudci vražedkyni deset. Tomu se podle astrologa říká že byl soudce příznivě nakloněn.

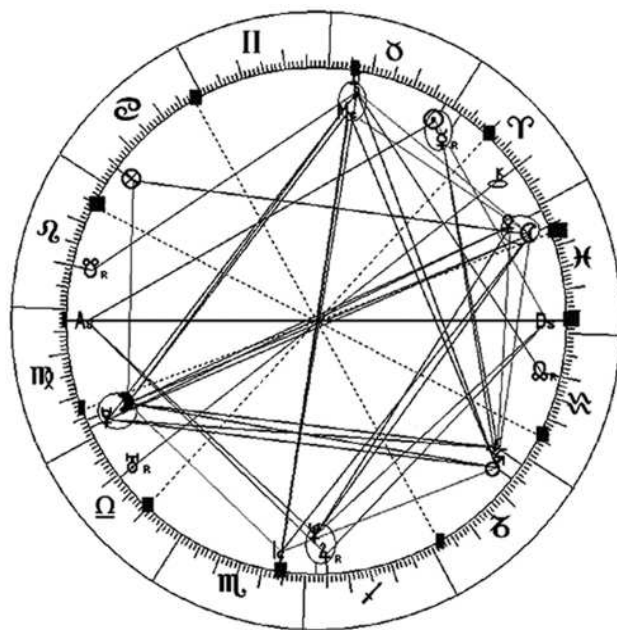
V článku o Velikovské vypustil pan Gelnar ještě několik úžasných perel:

„Já osobně říkám takovým horoskopům (Kamily Velikovské) šamanské, neboť v něm má kromě těch aspektů výrazně pozitivních, také velmi mnoho napětí, které musí být posléze nějak ventilováno. Tohle napětí obvykle lidi přivádí k šamanským či jiným obdobným praktikám, kdy prostřednictvím intenzivních kontaktů s duchovním světem, hledají a nacházejí uvolnění onoho obrovského napětí. Tito lidé se obvykle stávají léčiteli, sloužící ostatním, kteří tu schopnost nemají. Jinými slovy, to napětí není v horoskopu naznačeno pro nic za nic, ale má svou příčinu a také účel, do nejj by posléze mělo vyústit.“

Případ vražedkyně má podle astrologa i jiný rozměr a příčinu. „Astrologie jako taková vychází z toho, že existuje nesmrtelná duše a smrtelné tělo. Duše je něco jako řidič auta a to tělo představuje pro duši auto - tedy dopravní prostředek. Duše sem přichází za určitou zkušeností, za určitým cílem a tím je něco se naučit a něco si osvojit. Jakoby chodila někam do školy. A Kamila se má, podle toho co má ve hvězdách, naučit, starat o hodnoty těch druhých. To je její životní úkol. Bude se muset naučit starat o duchovní hodnoty lidí, nejspíš těch kteří se stali obětmi domácího násilí.“

„Díval jsem se na rozpoložení v čase, kdy k vraždě došlo,“ uvádí astrolog. „Ona událost je takzvaného karmického charakteru. To znamená, že má vazbu na minulé životy a nyní si Kamilina duše tímto, poněkud nešťastným a netradičním a samozřejmě nevědomým způsobem rozhodla přivést plnění svého karmického životního úkolu (tedy starat se o hodnoty těch druhých). V důsledku toho bude muset odejít do ústraní, vše si promyslet a pak jednat. Nebude to mít samozřejmě jednoduché, ale díky svému činu se stane známou, dostane se také k zajímavým výdělkům a bude moci se plně věnovat svému životnímu úkolu.“

A tento dokonalý šarlatán přednáší s pozeňáním a za peníze ministerstva školství budoucím učitelům.

Budou si učitelé pod dojmem Gelnarových přednášek sestavovat horoskopy svých žáků?

Kdo se bojí černých koček? Nejvíce Češi

České Budějovice (Marek Kerles, Lidové noviny) - Co se stane, když černá kočka přeběhne cestu před Švýcarem, Rakušanem, Němcem nebo Čechem? Prvně jmenovaný bude zřejmě v klidu pokračovat v cestě, Rakušan s Němcem budou chvíli váhat, pak stejně půjdou, pouze Čech se rychle obrátí zpět, aby ho kvůli černé kočce snad nepotkalo neštěstí. Tak popisují mentalitu těchto čtyř střeoevropských národů výsledky nejnovějšího průzkumu renomované agentury Marketagent.com. Podle závěrů studie, které se v Česku, Německu, Švýcarsku a Rakousku zúčastnilo šest tisíc respondentů, jsou totiž Češi nejpopověřivějším národem střední Evropy. Téměř každý druhý Čech věří, že černá kočka přináší neštěstí, naopak nález čtyřlístku štěstí. „V Česku přiznalo výrazný sklon k popověřivosti 46,8 procenta dotázaných, ve Švýcarsku jen 23,5, v Německu 30,9 a v Rakousku 32 procent,“ píše se ve studii.

Pro české odborníky nejsou tyto závěry velkým překvapením. Češi podle nich vynikají nejen popověřivostí, ale i vztahem k různým okultním vědám. „To je známá věc. V Česku mají vědmy a kartářky mnohem více kšeftů než psychologové,“ říká českobudějovický psycholog Rostislav Nesnídal. Sám často jezdí do Švýcarska, výsledky průzkumu porovnává na základě své zkušenosti. „Zřejmě nikde jinde v Evropě nenajdete v novinách tolik horoskopů stejně jako inzerátů různých vědem, kartářek a hvězdopřevců,“ tvrdí.

Tento český fenomén si psycholog Nesnídal vysvětluje hned několika důvody. Může prý za ním stát nízká víra Čechů ve vlastní schopnosti a nevíra v odpovědnost za vlastní osud. Někteří lidé se snaží vysvětlovat své neúspěchy řízením nějaké vyšší moci, jejíž úmysly a činy nemohou ovlivnit, ale nanejvýš za pomoci „okultních“ praktik odhadnout. Popověřivost národa může podle Nesnídala paradoxně vycházet také z dalšího českého fenoménu, kdy rodiče na rozdíl od západních zemí velmi často svěřují své děti prarodičům. „Starší lidé bývají popověřivější než mladší ročníky. A když pak vnoučata slyší od babičky třeba o černé kočce, sice tomu úplně nevěří, ale přesto si někdy řeknou: co kdyby,“ dodává Nesnídal. Vědmy či tvůrci horoskopů si každopádně v Česku na nedostatek zákazníků stěžovat nemohou. Lidé k nim totiž chodí o radu i ve věcech ryze ekonomického charakteru. „Velmi často se na mě zákazníci obracují například s dotazem, zda si mají vzít hypotéku na nový dům či byt,“ říká Helena Skálová Kubíková, která se v Praze žije právě věště-
 enti podle ní na základě nejru-
 z-pomůcek, ať už je to kyvadlo,
 nebo jiná, třeba astrologická
 znamení, chtějí vědět, jaká
 bude jejich budoucnost,
 zda budou mít na splácení
 půjček a podobně.

Časté jsou i dotazy na možnou nevěru partnera, úspěch dětí či vývoj vztahů v rodině. „Podle mých zkušeností je mnoho Čechů, včetně těch, do kterých by to nikdo na první pohled neřekl, stále nespokojených se životem a trpí obavami z budoucnosti. Návštěva vědmy pak pro ně představuje jakési povzbuzení,“ tvrdí Skálová-Kubíková. Její slova nepřímou potvrzují i další výsledky průzkumu agentury Marketagent.com, zaměřené na pocit štěstí. Zatímco ve Švýcarsku se za velmi šťastné lidi označilo 25 % a v Rakousku 19 % respondentů, v Česku na stejnou otázku odpovědělo kladně jen 16 % dotázaných. Nejméně velmi šťastných lidí (12 %) však průzkum odhalil v Německu.

Každé české městečko má svoji věštinu

České Budějovice (Marek Kerles, Lidové noviny) - Na každých 6000 Čechů včetně nemluvňat připadá jeden věstec či věstkyň. Vyplývá to ze statistiky, kterou pro LN nechalo zpracovat ministerstvo průmyslu a obchodu. Podle údajů ministerstva se v Česku různými způsoby věštění budoucnosti oficiálně živí celkem 1782 živnostníků, minimálně další stovky „podnikají“ ve stejném oboru načerno.

Přestože srovnatelné statistiky z jiných evropských zemí zatím nejsou k dispozici, podle odborníků vysoký počet takzvaných věštíren potvrzuje, že Češi patří k nejpopověřivějším národům Evropy.

„Ke konci března letošního roku bylo v Česku evidováno celkem 3329 živnostenských oprávnění na volnou živnost Poskytování služeb osobního charakteru. Činnost astrologů, kartářek a numerologů má registrováno 1782 živnostníků,“ řekl LN mluvčí ministerstva průmyslu a obchodu Tomáš Bartovský. V České republice tak má v průměru každé menší městečko svou „věštinu“, což je údajně český fenomén. „To je známá věc. V Česku mají vědmy a kartářky mnohem více kšeftů než psychologové,“ řekl už dříve LN českobudějovický psycholog Rostislav Nesnídal. Zřejmě nikde jinde v Evropě podle něj lidé nenajdou v novinách tolik horoskopů, stejně jako inzerátů nejrůznějších vědem, kartářek a hvězdopřevců, na které se s žádostí o radu či věštbu budoucnosti obracíjí tisíce zákazníků.

V Asii se rodí děti podle předpovědí astrologů

Bangkok, Praha (MfDnes, Magdalena Sodomková) - Uoperačního stolu, na němž leží těhotná Sutasini Santikanavin, zavládlo ticho. Ručička hodinek se pomalu sune kupředu. „Za chvíli bude 9 hodin a 19 minut. Je čas pomoci dítěti na svět,“ řekne lékař v bangkoké nemocnici. Budoucí otec si raději nastavil na dvou mobilních telefonech tichý alarm. Do každé kapsy schoval jeden. „Přesně ve chvíli, kdy telefony začaly tiše vibrovat, jsem uslyšel první výkřik svého dítěte,“ říká s uspokojením v hlase. Případ, který popsal list International Herald Tribune, není v Thajsku, Číně či Indii ničím ojedinělým. Lékaři

už začali hovořit o „epidemii císařských řezů“ v Asii. V některých nemocnicích v Bangkoku už tvoří přes šedesát procent všech porodů. Přitom už nejde o záchranu života matky a dítěte, když se porod zkomplikuje. Rodiče volí tento způsob kvůli pohodlnosti a hlavně kvůli astrologii.

„Jedna má pacientka si postavila hlavu a chtěla mermocí rodit o půlnoci. Když jsem jí říkal, že to není zrovna dobrý nápad, začala naříkat. Astrolog jí totiž předpověděl, že dítě narozené o půlnoci bude příštím indickým premiérem. Řekl jsem tedy svému týmu: Jdeme na to. Přece neodmítneme nového Nehrua,“ líčil novinářům z Hindustan Times indický lékař Kamal Bakší z nemocnice Appolo v Dillí.

Ve východní Asii, kde čas ukrajují v rytmu hesla „čas jsou peníze“, nabízejí kliniky možnost načasovat i jeden z nejpředvídatelnějších aktů lidského života. Páry se už nemusí „snažit“, aby se dítě narodilo pouze do „šťastných let“, mohou si přesně zvolit den, hodinu i minutu. Podle Světové zdravotnické organizace by neměl počet císařských řezů za normálních podmínek v rozvojových zemích překročit hranici 10-15 procent.

„Dělá se jen ve skutečné nouzi, přináší totiž větší rizika pro matku. Naopak v dobrých zdravotnických podmínkách je císařský řez jednoduchá, i když dost drahá operace. V Asii je dělají na přání, pokud rodička zaplatí,“ říká Josef Donát, český porodník znalý asijských poměrů.

Na minutu přesné datum volí hlavně ženy z bohatších vrstev. „Nejprve si vyžádáme potvrzení od doktora, že žena může císařský řez podstoupit. Pak už dítěti vybereme podle hvězd vhodné datum a čas. Přihlížíme přitom na datum narození otce i matky. Ale doktorovo doporučení je vždy rozhodující,“ vysvětluje Sandžaj Džamání, přední astrolog z Bombaje.

„Císařský řez je bezbolestný“

Stále roste i počet žen, které se k operaci odhodlají z mnohem prozaičtějších důvodů. „Neměla jsem na to žaludek. Už jednou jsem si porodní bolesti prožila. Císařský řez je rychlejší, bezpečnější a bezbolestný,“ argumentuje osmadvacetiletá dvojnásobná matka Abiruči Basu. To Anusja Radžán si zase porod naplánovala na neděli. „Chtěla jsem, aby moje rodina byla se mnou.

A v neděli nemusí do práce,“ vysvětlovala.

Každopádně letos je v nemocnicích v Asii ještě větší tláčenice než obvykle. Jen v Pekingu očekávají narození 170 tisíc dětí, což je o 50 tisíc víc než vloni. Čína totiž letos slaví rok Prasete, které je symbolem bohatství. A proto obyvatelé říše středu, kteří mohou mít ze zákona jen jedno dítě, chtějí, aby mu hvězdy byly nakloněny.

I lékařské kliniky mohou na načasovaných porodech slušně vydělat. Z masových machinací s daty narození však porodníkům už obchází mráz po zádech. A otázkou také zůstává, do jaké míry nakonec snahu rodičů ocení děti narozené „v ten správný čas“.

Ředitel porodnice v Pekingu Čao Jün jejich budoucnost příliš růžově nevidí: „Všichni věří, že rok Prasete bude pro jejich dítě šťastný, přitom první problémy jejich potomků začnou hned s prvním nádechem. Porodnice jsou přeplněné, matkám se nemůžeme věnovat tak pečlivě jako v jiných letech. Děti narozené v tomto ročníku budou mít menší šanci dostat se na univerzitu a hůř se jim bude shánět i práce.“

Přednášky cyklu Věda kontra iracionalita

Konají se tradičně ve třetí středu v budově Akademie věd v Praze 1, Národní třída 3, a to v místnosti 206 od 17ti hod. Po přednáškách následuje diskuse. V červnu - září se přednášky nekonají.

17. 10. Kongres evropských skeptiků v Dublinu - RNDr. Jiří Grygar, CSc., **Plenární schůze SISYFOS**

21. 11. Mozek, kmenové buňky a regenerativní medicína - prof. MUDr. Eva Syková, DrSc.

19. 12. Magické myšlení v životě současného člověka - Mgr. Pavla Koucká

⌘ Zpravodaj SISYFOS – neperiodický bulletin občanského sdružení SISYFOS – Českého klubu skeptiků, člena evropského sdružení ECSO (European Council of Skeptical Organisations) a světového sdružení CSI (Committee for Skeptical Inquiry). Zapsán do evidence periodického tisku MKČR pod číslem MKČR E 11208

⌘ Kontaktní adresa Českého klubu skeptiků SISYFOS: Věra Nosková, U studánky 18, Praha 7, 170 00 e-mail: lano@centrum.cz

⌘ Běžný účet u České spořitelny, Praha 2, číslo 9161329, kód banky 0800.

⌘ Adresa na internetu: <http://www.sisyfos.cz>

⌘ Zpravodaj Sisyfos, číslo 3/2007 – vyšlo v srpnu 2007. Editor Leoš Kyša. Redakční rada: Čeněk Zlatník, Lenka Příbylová, Věra Nosková, Zdeněk Jonák.

⌘ Grafická úprava: Jiří Nosek, www.jirinosek.eu

⌘ Tiskárna VS Praha- Pankrác, www.sweb.cz/vstisk/

⌘ Příspěvky do Zpravodaje SISYFOS pošlete na adresu: Leoš Kyša, Šlikova 54, Praha 6, 160 00. Lze je též zaslát i s diakritikou na e-mail: Leos.Kysa@seznam.cz